

νεκα ποῦ ἀρχίσαμε ἀπὸ τῆ μέση. Πῆραν οἱ ποιητάδες μας οἱ δραματικοὶ νάναστήσουνε μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἐποχὲς μεγάλες καὶ περιστάτικα σπουδαῖα καὶ τραγικά, μορφὲς ἡρώϊκές καὶ στολισμένες μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς δόξας ἢ τυλιγμένες στὸν πέπλο τοῦ μυστικοῦ, μὰ δὲν τὸ καταφέρανε, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἦταν ἀνέτοιμη νὰ δεχτῆ τέτιες εἰκό-νες. Κι ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους εἶναι ἀνέτοιμη γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα, βέβαια δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ γεννηθοῦν κ' οἱ ἀληθινοὶ πλάστες. Γράφηκαν καὶ μερικά δράματα κοινωνικά, μὰ αὐτὰ μῆτε μίαν μέραν ζωὴ λογαριάσανε, γιατί ἡ κυριώτερη ἀρχὴ τους ἦταν ἡ τυφλὴ μίμηση τέχνης δυσκολοσίμωτης ἀκόμα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ψυχὴ. Ἀφιλοσόφητα στὴ γέννησή τους δὲν ἦτανε βολετὸ νὰ ζήσουν, ἐπειδὴ τοὺς εἰλειπεν ἡ ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Δὲ μᾶς εἰδείξαν καθόλου τὸ σημερινὸ ἀνθρώπο καταπῶς εἶναι καὶ ζῆ στὴν Ἑλλάδα· κι ὅταν πάρουμε ὡς ἀρχὴ, ὅτι σὲ κάθε ἔργο τέχνης ὑπάρχει καὶ μιὰ ιδέα τῆς ζωῆς, πῶς θὰ μπορούσαν οἱ ποιητάδες τους νὰ μᾶς ζωγραφίσουν ἀληθινὰ ζωὴ, ποῦ δὲν τὴ ζήσανε μῆτε αὐτοὶ, μῆτε κ' οἱ γύρω τους;

Ἀκούω ἀπὸ τώρα μερικὲς φωνὲς νὰ λένε: «Ἡ τέχνη ἡ μεγάλη καὶ ἀληθινὴ εἶναι ἀπεριόριστη, δὲ γνωρίζει τόπο καὶ σύνορα· ὅπου βρῆ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ ζωὴ τίς ἀρπάζει καὶ τίς ζωγραφίζει ὅπως θέλει». Ἀλήθεια ὅλ' αὐτὰ καὶ δὲν ἔχω καμιάν ἀντιλογία. Μὰ θαρρῶ πῶς εἶναι ἀλήθεια καὶ τὸ ὅτι οἱ δραματικοὶ μας ποιητάδες σπρώχνουν τὴν τέχνη τους νὰ ζωγραφίσουν ζωὴ ποῦ δὲν τὴν ἀντικρύσανε, γιατί θέλουνε νὰ μιλήσουνε γενικὰ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ· οἱ γενικότῃτες ὅμως, ἀμα δὲν ἔχουνε δίπλα τους καὶ τὴν ἐμπειρία μὲ τὸ νόημα ποῦ τῆς ἔδωκεν ὁ Ἀριστοτέλης, παίρνουν τὸ δρόμο, ποῦ φέρνει στὸ ἀεροβασίλιο. Τὸ ζωγραφίσμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ἀπὸ ἕνα ποιητὴ γίνεται τέλιο, ὅταν ὁ ποιητὴς αὐτὸς γνωρίζει πρῶτα-πρῶτα καλὰ τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς του· ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, δηλ. τὰ ληθινὰ αὐτὸ μᾶς λένε. Βέβαια ὁ ἀνθρώπος εἶναι πάντα ὁ ἴδιος· μὰ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ ρηθῆ κανένας, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀλλάζει στὴν ψυχὴ σύμφωνα μὲ τὸν τόπον ὅπου ζῆ, μὲ τὸ κλίμα, μὲ τὴ θρησκεία του, μὲ τοὺς νόμους του, μὲ τὸ εἶδος τῆς θροφῆς του ἀκόμα. Τὰ πόδειξεν αὐτὰ ἡ ψυχολογικὴ φυσιολογία κ' ἡ τέχνη τῆκαμὲ νόμους τῆς. Κ' ἔτσι λέω κ' ἐγὼ, πῶς πρέπει νὰ γνωρίσουμε τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς μας γιὰ νὰ γνω-

ρίσουμε καὶ τὴν ἀληθινὴ τέχνη καὶ νὰ πλάσουμε θέατρο δικό μας καὶ ποῦ θὰ μπορῆ νὰ ζῆσῃ γιὰ πάντα. Νὰ γιατί θαρρῶ, πῶς ἡ λαϊκὴ παράδοση πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τοῦ θεάτρου μας. Καὶ τί πλοῦσια πηγὴ! Κατάλληλη ἡ στιγμή νὰ ξαναεπωθῶν τὰ λόγια τοῦ Γερμανοῦ Ἑρνστερ: «Τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι τὰρχεῖα τοῦ λαοῦ, ὁ θησαυρὸς τῆς γνώσης του, τῆς θρησκείας του, τῆς θεογονίας του, τῆς κοσμογονίας του, τῆς ζωῆς τῶν πατέρων του, τὰ χρονικά τῆς ἱστορίας του. Εἶναι ἡ φανέρωση τῆς καρδιάς του, ἡ εἰκόνα τοῦ μέσα του κόσμου γιὰ τὴ χαρὰ καὶ τὰ δάκρυα σιμὰ στὸ κρεβάτι τῆς ἀρραβωνιστικίας, στὸ στόμα τοῦ τάφου»(4). Τί ἄλλα ἀπ' αὐτὰ τὰ συστατικὰ μᾶς χρειάζονται γιὰ νὰ πλάσουμε δικό μας θέατρο, ἀληθινὸ, ποῦ τὴν ψυχὴ τῆς φυλῆς μας νὰ φανερῶν μ' ὅλες τίς ιδέες, μ' ὅλους τοὺς πόθους, μ' ὅλα τὰ ὄνειρά της; Τέτιο θέατρο, θαρρῶ, δὲ θάξῃ καθόλου στενὸ τὸ σύνορο.

Τὸ θέατρο εἶναι σφιχτὰ δεμένο μὲ τὴ ζωὴ. Φαίνεται, ὅτι κ' αὐτὸ δὲν τὸ πρόσεξαν οἱ δραματικοὶ μας ποιητάδες, γιατί ὅλοι τους στὰ προηγουμένα χρόνια κ' οἱ πῖο πολλοὶ στὰ σημερινὰ τὴ ζωὴ ποῦ γύρω τους βασιλεύει δὲν τὴν ἀκούνε, δὲν τὴν βλέπουν, μὲ τὸ νὰ θέλουν ἄλλοι νὰ ζοῦνε μὲ τὰ περασμένα κ' ἄλλοι μὲ τὰ ξένα. Γιὰ τοὺς πρώτους ὁ λόγος τώρα. Ζοῦνε μὲ τὰ περασμένα κ' ἀπάνου σ' αὐτὰ ζητᾶνε νὰ πλάσουν τὴν τέχνη τους. Ἀφορμὴ ἡ μανία ποῦχομε νὰ θέλουμε νὰ δείξουμε ὅτι εἴμαστε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καμιὰ ἄλλη. Τὸ κατορθῶνουμε ὅμως; ὄχι. Μεγάλῃ ἡ προγονικὴ μας δόξα, ἀλλὰ καὶ μεγάλος βραχνᾶς ἀπάνου στὰ στήθια μας, γιατί τὸ θέλησεν ἡ μοῖρὰ μας —μὰ κ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι— νῆμαστε σήμερα τόσο μικροὶ ποῦ νὰ μὴ μπορούμε νὰ νοιώσουμε τὸ μεγαλεῖό τους. Καὶ τόσο αὐτὸ μᾶς θαμπώνει, ποῦ ἀδύνατο νὰ ξανοίξουμε ποιά ἀλήθεια, ἀπ' τὴ ζωὴ ἐκείνων ὀγαλμένα, μᾶς κραθεῖ νὰ τὴ σιωσομε. Ὅπως καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ μας δὲ μπορέσαμε σὲ τίποτα νὰ τοὺς μοιάσουμε, ἔστω κ' ἀπὸ μακριὰ, ἔτσι καὶ στὸ θέατρο, ἔνεκα ποῦ θελήσαμε νὰ πάρουμε ἀπ' αὐτοὺς ἐκεῖνο ποῦ κ' οἱ ἴδιοι τους, ἀν ξανάρχουνταν στὴ ζωὴ, δὲ θὰ μᾶς ἔφηναν οὔτε νὰ τὸ κοιτάζουμε καν. Δὲν ξέρουμε καὶ δὲν ἔχομε ἀκόμα τὴ δύνμη οἱ νεώτε-

(4) Herder. — Volkslieder. Introduction (ἀπὸ Φραντζέζικη μετάφραση).

ροὶ Ἕλληνες νὰ φιλοσοφοῦμε στὴν τέχνη, γι' αὐτὸ δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεδιαιρέσουμε ἀπὸ τὰ παλιὰ δσα θὰ μᾶς σταθοῦνε χρήσιμα καὶ ποῦ ἀλήθεις ἀθάνατες μένουνε. Νὰ μελετήσουμε καὶ πολὺ μάλιστα τὸ ἔργο τῶν ἀρχαίων, μὰ συνάμα νᾶχομε καὶ μονάχο σκοπὸ μας, πῶς πρέπει κ' ἐμεῖς κάτι δλό-τελα δικό μας νὰ πλάσουμε. Νὰ νοιώσουμε στὴν ψυχὴ μας τὸ καθετὶ ὠραῖο ποῦ μᾶς ἀφήσανε, μὰ καὶ νὰ σκεφτόμαστε πῶς δὲ ζῆ κανένας μὲ τοὺς πεθαμμένους. Νὰ θέλουμε νὰ ζήσουμε τὸν καιρὸ μας καὶ τὴν ἐποχὴ μας, ὅπως ἔζησαν κ' ἐκεῖνοι τὸν ἐδικό τους. Ἐτσι μονάχα μπορούμε νὰ ὠφεληθοῦμε ἀπὸ τὸ παντοτεινὰ ζωντανὸ ποῦ περισώθηκεν ὡς σ' ἐμᾶς. Δὲ θὰ μᾶς εἶναι καθόλου βλαβερὸ, ἂν πάρουμε γιὰ σύμβολο τοῦ Μολιέρου τὰ λόγια: «Οἱ ἀρχαῖοι εἶναι ἀρχαῖοι, κ' ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ἀνθρώποι τοῦ τώρα». Δηλ. οἱ ἀνθρώποι ποῦ πρέπει νᾶχομε τὴ δικὴ μας ζωὴ.

Τίποτα δὲν εἶναι ὁμορφότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ. Αὐτὸ οἱ ἴδιοι οἱ ἀρχαῖοι μᾶς τὸ διδάχουνε μὲ τὸ ἔργο τους ποῦ, ἂν τὸ μελετήσουμε βαθιὰ, θὰ δοῦμε ὅτι μεγαλύτεροὺς τοὺς διδάχος στάθηκεν ἡ ζωὴ κ' ἡ φύση. Ὅλα τὰ μνημεῖα τους, ποῦ σήμερα βλέπουμε χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κρίνουμε, αὐτὸ μᾶς διαλαλοῦνε. Μ' ἀμέτρητα μουσικὰ στόματα τοὺς μίλησεν ἡ φύση καὶ τοὺς ἔκανε νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ λατρεύουν τὴ βασίλισσα ζωὴ καὶ τὸ γνῶρισμα αὐτὸ γινόταν αἰτία νᾶναι πάντα ἀδερφομένοι μὲ τὴν ὁμορφιά. Ἀφίνοντας ὅλα τὰλλα καὶ ζετᾶζοντας μόνο τὸ θέατρό τους, βλέπουμε ὅτι καὶ μ' αὐτὸ ἔστησαν ἀθάνατο ἄγαλμα στὴ ζωὴ. Τί τοὺς ἔδωσε τὴν τέτια δύνμη στὴν τέχνη; Τὸ βρῖσκουμε, ἂν κοιτάζουμε ποιά ἦταν ἡ πηγὴ τοῦ θεάτρου τους· δίχως κόπο βλέπουμε ὅτι ἡ μεγαλόστομη τέχνη τους ἀρχισεν ἀπὸ τὴν παράδοση.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲν περιφρόνησαν καθόλου τὴ λαϊκὴ ψυχὴ ποῦ φανερόταν ὀλάκερη κ' ὀλοζώνταν ἀπὸ τὴν παράδοση καὶ ποῦ τοὺς ἔδωκε τὴ δύνμη τόσο τέλια νὰ ζωγραφίσουν τὸν ἐθνικό τους χαραχτῆρα καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐθνικὴ τους ψυχὴ ὀλόφωτη μέσα σὲ τέχνη καὶ φιλολογία συγκρατητῆ καὶ στὰ πῖο μικρά της καθέκαστα. «Ἀπ' ὅλους τοὺς ἀρχαίους λαοὺς μονάχα οἱ Ἕλληνες σκέφτηκαν κ' ἔγραψαν ἀληθινὰ καὶ μονάχα αὐτοὶ παρουσιάζουνε φιλολογία μονοκόμμη καὶ συγκρατητῆ ἡ λατινικὴ

Κ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΑΠΕΛΛΗΣ*

Ἀφιερώνεται μὲ θαυμασὸ καὶ μὲ σέβας στὴν κ. ΕΙΡΗΝΗ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ γιὰ νὰ θυμᾶται τὴν Κοραϊάνα.

Καὶ ὁ Ἀπελλῆς μὴ μπορῶντας ἀκόμα νὰ συνῆρει ἀποκρίθηκε: — «Μὲ σκλαβόνεις καὶ μὲνα, Ἀλέξαντρε. Ἄν ἡ φλόγα καινούριας ἀγάπης μοῦ θέρμανε ἀκόμα μίαν φορά τὰ φυλλοκάρδια, καθὼς ἐζωγράφισα τούτην τὴν Ἀναδυομένη, ποῦ ἀπ' ὅλα μου τὰ ἔργα μικρὰ καὶ μεγάλα τὸ καλλίτερο εἶνε, γιὰ τὴ δικὴ σου τὴν εἰκόνα ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ὁ θαυμασμός θὰ κατέχει ὀλη μου τὴν ψυχὴ, πανύμνητε ἥρωα».

«Βασιλεία, κύριέ μου» εἶπε ἡ Καμπάσπη, «ἄς ἔμουν ἄξια νὰ μείνω δικὴ σου γιὰ πάντα· οἱ ἀνθρώποι ὀλοι, καὶ τούτος ἀκόμα ποῦ ξέρει νὰ δῶσε ζωὴ στὴν ἀψυχὴ σανίδα, εἶνε ἀληθινὰ μικρότεροί σου συμπαῖθα ἂ δὲν ἐβρῆκες μὲ μὲνα τὴ θαράπαψη,

(*) Ἡ ἀρχὴ του στὸ 144 φύλλο τοῦ «Νουμά».

ποῦ ἀπαντᾶχαινε ἡ φλόγα· τῆς νεότητος σου, ἡ πιθυμιά τῆς ἡρώϊκῆς καρδιάς σου. Δὲν ἦμουν γιὰ σένα». Κ' ἐκοίταζε μὲ σπλάχνος τὸν Ἀπελλῆ.

Σ'.

Τόσο εὐτυχημένος, ὅσο σ' ἐκείνον τὸ χρόνο, ὁ Ἀπελλῆς δὲν εἶχε σταθεῖ ποτέ του. Ἡ καινούρια του ἀγάπη γιὰ τὴ Θεβαλία ἦτον καινούρια ἀντίση τῆς ζωῆς του κ' ἐπαραινότουσαν στὸ νέο πάθος του μὲ τὴ δύνμη τῆς πρώτης νεότητος, ἀπολαβαίνοντας ὅμως περισσότερο. Καὶ μαζῆ μὲ τὸν ἔρωτα ἔφτασε στὴν ὕψηλότετην ἀκμὴ της καὶ ἡ τέχνη του. Σ' ἕνα καλοκαίρι εἶχε τελειώσει δύο ἀπὸ τίς καλλίτερές του εἰκόνας: τὴν Ἀναδυομένη, ποῦδειχνε ὀλη τὴ δύνμη τῆς ὀμορφιάς ὀλο τὸ βάθος τῆς ἔρωτικῆς εὐτυχίας του, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Μακεδόνα καθάλλερη, ποῦ ἦταν φωτισμένη ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, εἰκόνα τοῦ μεγάλου ἀνθρώπου ποῦ μόνο ἕνας τεχνίτης μεγάλος μπορεῖ νὰ τὸν νοιώσει, γιατί βλέπει μέσα του ὁ ἴδιος τὸ ἀντικείμενο τοῦ μεγαλείου, τὴν ἴδιαν ἀσθυστὴ δίψα νὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ στενά σύνορα τῆς ζωῆς, στὸ μεγάλον κόσμον τῆς ἰδίας καὶ τῆς ἀθανασίας.

Ἦταν οἱ πρώτες μέρες τοῦ χινοῦρου, ποῦ στὰ γλυκὰ κλίματα τῆς Ἰωνίας μοιάζει μὲ δεύτερη

ἀνοιξη. Ὁ Ἀπελλῆς ἠθέλησε νὰ παρουσιαστῆ στὸν Ἀλέξαντρο γιὰ νὰ τοῦ πῆ πῶς τοῦχε τελειώσει τὴν εἰκόνα. Ἀπὸ δύο μέρες εἶχε ἀπλώσει ἀπάνου στὸν πίνακα τὸ μελνὸ βερνίκι ποῦ μετρίζε τεχνικὰ τὴ ζωηρότη τῶν ἀνοιχτῶν χρωμάτων κ' ἔκανε νὰ βγαίνον τὰ στορίσματα πιαστὰ ὀξω ἀπὸ τὸν πίνακα.

Οἱ δύο ἄντρες τώρα ἔστεκόνταν μπροστὰ στὴ μεγάλη ζωγραφιά. Ἐνα χαμόγελο ἀνέβηκε στὰ χεῖλια τοῦ ἥρωα ποῦ ἀναγνώριζε τὸν ἔαυτό του κ' ἔβλεπε μπροστὰ του ἕνα δεύτερο βουκίφαλο, ὀμορφότερον ἀκόμα ἀπὸ τὰγαπημένο του πολεμικό ἄτι, γιατί εἶχε τὴν αἰώνια σφραγίδα τῆς τέχνης. Μὰ ζετᾶζοντας παρατήρησε στατικὸς στὸ ζωγραφισμένο πρόσωπό του μίαν βαθειὰ μυστικὴν ἔκφραση, ποῦ ὁ ἴδιος δὲν τὴν ἔβλεπε στὸν ἀσημένιο καθρέφτη, στὸ βλέμμα μίαν μελαγχολία ἀπέραντου κ' ἀχόρταγου πόθου, μίαν ἔγκνια γιὰ τὸ ἀγνωστο μελλόμενον, ποῦ ὁ ἴδιος δὲν τὴν εἶξερε καὶ ποῦ ἀρμόδια δὲν τοῦ φαινότουσαν γιὰ τὸ φαινό του χαραχτῆρα. Κι ὀμως ἔνοιωθε τὴ δεινὴ τέχνη τοῦ ζωγράφου· τὰ δάχτυλα ἔβγαῖναν ὀαν ἀνάγλυφα καὶ ἕνας φωτεινὸς κεραυνός ποῦ ἐπετιότου ἀπὸ τὸ ἀπλωμένο του χεῖρι, ἔφαινότου νὰ χύνεται πέρα μακριὰ ἀπὸ τὸν πίνακα μὲ ἀληθινὰ τρομαχτικὴ λάμψη. Τότες κοιτάζοντας μὲ προσοχὴ εἶπε συλλογισμένος: — «Ἀπελλῆ, μὴ φαί-

φιλολογία στην αρχή είναι τίποτις, έπειτα δάνεισμα και μίμηση», λέει ο Ταιν (5). Πώς τούτο; Γιατί οι Έλληνες την ψυχή της φυλής τους θελήσανε να κλείσουνε στο έργο τους, πράμα που δεν τους εμπόδιζε να νοιώσουν πλατιά τη ζωή, να μελετήσουνε βαθιά την ανθρώπινη ψυχή για να πλάσουν άριστουργήματα, που να τα νοιώθη καθ' έποχης και κάθε τόπου άνθρωπος και να βρισκίη μέσα σ' αυτά τα δικά του πάθη. Θέλω να πω, πως ή τέχνη τους δεν είχε στενά τα σύνορά της με το νάρχιζή από την παράδοση, παρά ίσα-ίσα ξεπλονότανε σ' όλα τα σύνορα της μεγαλοπλάστρας σκέψης. Γιατί λοιπόν κ' εμείς να μην τρέζουμε στη Ρωμαίικη παράδοση; Έκει θα ξανοίξουμε κάτου από κάθε τραγουδι και κάτου από κάθε παραμύθι κ' ένα τρανό σύμβολο, που τή φύση θα θέλη να μας γνωρίση και να μας κάμη φυσιολάτρης για να γνωρίσουμε και την εθνική μας ψυχή. Άμα σιωπούμε στη φύση θα μας μιλήση ή αλήθεια κ' ή όμορφιά.

Γιατί σήμερα στεκόμαστε τόσο μακριά από τη ζωή σ' όλα μας και στο θέατρο; Έπειδή κολλήσαμε σαν τα στρίδια στην ιδέα πως πρέπει σ' όλα να αντιγράψουμε τους αρχαίους. Άφου μας πέρασεν από το κεφάλι ή άνοησία, ότι μπορούμε να νάσκησουμε τη γλώσσά τους, φανταστήκαμε ότι δε μας είναι καθόλου δύσκολο να ξαναπλάσουμε και το θέατρό τους. Μά ως κοιτάζουμε ψυχρά που καταντήσαμε. Άπό τη μια μεριά άπομείναμε τόσον καιρό στραβοί, που δε βλέπουμε ότι με την αρχαιομανία μας στη γλώσσα φτάσαμε σε σημείο να παραλογιζόμαστε στις σκέψεις μας τόσο, που να θαρρούμε, ότι οι ψυχές του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα τριγυρίζουν άπάνου από το κεφάλι μας και σκύβουνε να μας φιλήσουνε με λαχτάρα, γιατί έχουμε τον πόθο να βάλουμε στο στόμα μας τους Άττικούς τύπους; δε στοχαζόμαστε ότι αν ξαναρχόντανε στη ζωή οι Άδθηρίτες θα πανηγυρίζανε με τρελλή χαρά πως βρέθηκε λαός καινούργιος να τους ξεπεράση στην άνοησία και να μη χρησιμεύουν πιά αυτοί για παράδειγμα όξωφρενισμού. Άπό την άλλη μεριά δείχνουμε το νινίστικο άνάστημα και μυαλό μας στο θέατρο με τραγωδίες και δράματα που φέρνουν τον ύπνο και θαρρούμε πως φτάσαμε την τέχνη τους, χωρίς να βλέπουμε ότι ή ζωή γυρίζει από μας το πρόσωπό της μ' ά-

(5) H. TAIN. — Histoire de la Littérature Anglaise. — Introduction pag. XLVIII.

νεταί τέτοιος δεν είμαι».

«Άλλοιώτικος δεν είσαι στον ύψηλόν κόσμο της τέχνης» άποκρίθηκε ο ζωγράφος μ' έμφαση «τέτοια καταλαβαίνω την ψυχή σου· το μελλάμενό σου φανερώνεται εδώ μ' όλη την έχραντη δόξα του. Δεν ήθελα μόνο να δείξω του Έλληνικού κόσμου το πρόσωπό σου, μά και τα κρουμμένα μυστήρια της ψυχής σου· είνε ή άποθίωσή σου, Άλέξαντρε».

Ο βασιλέας έμενε σκεπτικός και ο Άπελλής έπρόστεισε: — «Άς έρθουν οι φοράδες σου· θα σε κατατείουν πως ξέρω να ζωγραφίζω· είνε κριτές άνώτεροι παρά ο κάθε ζωγράφος».

Κ' έκαμε τους δούλους να στήσουν την καινούριαν εικόνα μπρός στη μπασία του χτίριου, όπου εκατοίκουσε ο Άλέξαντρος. Κ' ιδιάταξαν να φέρουν τες φοράδες από το σταύλο. Και τα μακεδονίτικα φαριά, που άλλοι συλάβοι τα κρατούσαν από τα σαλιβάρια, βλέποντας τον ιστορισμένο βουκέφαλο έχλημίντρισαν όλα, και ο Άπελλής είπε, γελώντας για το θρίαμβο: — «Οι φοράδες έγνωρίσαν το βουκέφαλο, ίσως κι' όλας και τον Άλέξαντρο».

Z'.

Ο τεχνίτης στο έξοχικό του μετόχι έτέλειωνε την πόμπη του Μεγαβαζού. Οι χρωματοτρίφτες έ-

πελπισία. Κι ο πιο κλειστομάτης παρατηρητής μπορεί να ιδή πόσο μέσα στις τέτιες τραγωδίες βασιλεύει ή ψευτιά κ' ή νεκρομάρα, γιατί τα τραγικά πρόσωπα δεν είναι παρά μούμιες ντυμένες με παραδλά φορέματα. Φαντάζομαι για μια στιγμή μερικά από τα πρόσωπα αυτά με την ψυχή τους, τα φερσίματά τους, τα λόγια τους. Βλέπω ένα Βυζαντινό ήρωα ή βασιλιά να φέρεται όπως ο Οιδίποδας ή ο Θησείας, να σκέφτεται με τον τρόπον εκείνων, καμιά φορά να λήη τα ίδια τους λόγια, κι ως μην ξέρη ο Βυζαντινός αν υπαρξε Θησείας ή Οιδίποδας, κι ως ζή τρεις και τέσσερες χιλιάδες χρόνια ύστερ' άπ' αυτούς. Άκούω χριστιανό πολύ θεοφοβούμενο να μιλάη σαν ειδωλολάτρης και περιμένω να δρυστή μ' όλη της φωνής του τη δύναμη στο Δία και στους Όλύμπιους θεούς. Με ξαφνίζουν τα ξεφωνητά κάποιας έγγιας γυναίκας Κέλτισσας ή Όστρογόθισσας, που ή τύχη την έφερε στο Βυζάντιο, να ραδιάζη όλα τα όνόματα της Έλληνικής μυθολογίας για να ξεστορίση τους βασανισμένους της έρωτες, σα να ξεταζόταν εκείνη την ώρα στη μυθολογία και δεν έπρεπε να βρής ο νους της εικόνας από τη θρησκεία της και τον τόπο της. Μάναδρανίζουν τα μυρολόγια και τα παράπονα κάποιας άπλοικίης Βυζαντινής που καταριέται την τύχη της, παραβάνοντας τον έαυτό της με τις θεές του Όλυμπου και τις γυναίκες του Όμηρου ή προτητερινής έποχής κι ο νους της ως άντικρύζει τη στιγμή εκείνη μονάχα το μοναστήρι, που μέσα στους τοίχους του αποθυμάει να κλειστή με τον πόνο της. Για να δείξη λυρικό πάθος γίνεται αρχαία Έλληνίδα και λησιμονάει, ότι είνε τόσο χριστιανή που την παρηγοριά της τήνε βρίσκει στην καλογρωσύνη. Κι όλα αυτά για να φανούν οι δραματικοί ποιητάδες, που φτιάχνουν τέτια, κλασικοί! Δεν έχουν τη δύναμη οι καημένοι να ιδούν, ότι άπάνου στη σκηνή ξάπλωσαν ένα αλείφανο Έλληνο-Ρωμαϊκό, καθώς χαρακτήρισεν ο Μερσιέ στον Tableau de Paris τις Φραντζέζικες τραγωδίες του ΙΗ' αιώνα. Αυτά κάνει ή άμελέτητη αντιγραφή της Έλληνικής τέχνης. Νομίσαμε πως πλάθουμε θέατρο σαν των αρχαίων, φτάνει μονάχα οι τραγωδίες και τα δράματα να γράφονται άπάνου στους Άριστοτελικούς κανόνες και σε λαμβικούς τρίμετρους, χωρίς σταλιά έσωτερικής πνοής. Όλο το παν ή έξωτερική μορφή· αίσθημα άληθινό δηλ. ζωή τίποτα· μά τίποτα είνε ή έξωτερική μορφή σε κάθε έργο, όταν αυτό δεν έχη και ψυχή που να μιλήση λεύτερα κι δλόισα στην ψυχή τη δική μας.

δούλευαν τα χρώματα, καθώς πάντα ή ίδια σοβαρότητα έκυριαρχούσε στο άγιαστήρι· εκείνο της τέχνης, μόνο σιμά στο ζωγράφο, που έφορούσε την ίδια βασιλική πορφύρα και την ίδια χρυσή μίτρα στο κεφάλι:—Ξανθός, μπλαβομαμάτης, μεγάλος, πανώρητος—εκαθότου ή Καμπάσπη ντυμένη μ' ένα γαλάζιο λινό φόρεμα, μ' ένα χρυσό διαδήμα στην κόμη, με πολυτίμητα τζοβαίρια στα χέρια, στα στήθια, στο λαιμό και στα φτιά, και παίζοντας μ' ένα σπουργίτη που της έτσιμπούσε τα ρόδινα άκροδάχτυλα. Έφαινότου ευχαριστημένη. Ο ζωγράφος, που την ελάτρευε, ήταν τρυφερότερος, ανθρωπινότερος, ήμερώτερος από το γίγαντα, που περνώντας μόνο και σα παιγνιδίζοντας ύπόταζε την Άσία.

«Καμπάσπη» είπε ο Άπελλής άφίνοντας τα χρώματα κουρασμένος «ο Άλέξαντρος έκαμε να κρεμάσουν την εικόνα του στο ναό της Άρτεμης, που όσο πάει στολίζεται με άξέτιμητους θησαυρούς τέχνης· και ή χώρα έδέχτηκε το έργο μου αναγαλλιάζοντας· θα το ξέρεις βέβαια· στην Έρσο σήμερα δε μιλούν παρά για μένα».

«Όπως σου πρέπει» έχαμογίλασε ή Θηβαία.

«Και ξέρεις» έπρόστεισε φαντασιασμένος αθέλει πάλι να τον ζωγραφίσω· οι φίλοι του οι Άθηναίοι έψήφισαν να τον τιμήσουν για Άττικόν ήρωα, όμοια

Πάει να πιστέψη κανένας, ότι ο μόνος σκοπός των δραματικών ποιησάδων είναι να φανούν κατεχάρηδες της μυθολογίας και παράξενοι σοφοί. Μά είνε σοφία ή περιφρόνηση της αλήθειας και της ψυχολογικής παρατήρησης, το ξεμάκρυσμα από τους φυσικούς νόμους; Καλοί κι ωφέλιμοι οι κανόνες, που τα μεγάλα πνεύματα παναιώνιους τους χαραζανε, μά πιο ωφέλιμη ή μελέτη της φύσης, γιατί μας σιμώνει πιο πολύ στην αλήθεια. Και για να ξαναθυμηθούμε τους αρχαίους μας δε γεννήθηκαν τρανότεροι φυσιολάτρης άπ' αυτούς. Δε μπορούσαμε όμως να το ιδούμε αυτό για να τους ακολουθήσουμε σε τέτιο δρόμο. Περιοριζόμαστε μόνο — άντις ν' άποφεντεύουμε κείνο που μας χρειάζεται—να τους θαυμάζουμε παρά πολύ, με τρόπο φακρικό σα να πούμε. Να θαυμάζουμε βέβαια τους αρχαίους μά και να δουλεύουμε κατά το παράδειγμά τους. Ο υπερβολικός μονάχα θαυμασμός είνε θάνατος. «Τίποτα δε σταματάει τόσο την πρόοδο των πραγμάτων, τίποτα δεν περιορίζει τα πνεύματα, όσο ο υπερβολικός θαυμασμός στους αρχαίους», είπεν ο Φοντενέλ (6). Να τους μελετάμε και να τους αγαπάμε τους αρχαίους όσο μας άνοίγουν τα μάτια για να ιδούμε την αλήθεια και την όμορφιά, όσο μας διδάχνουν ότι πρέπει να ζήσουμε κ' εμείς όπως έζησαν κι αυτοί. Δεν έχουμε τη δύναμη να τα δούμε αυτά; τότες το αίσθημα της αγάπης να σβήνεται και να μένη μονάχα ο σεβασμός προς αυτούς για το καθετί μεγάλο που πλάσαν κ' έσπρωξαν την ανθρωπότητα κατά το φως.

Θέλουμε να μιμηθούμε τους αρχαίους πολύ στενά και να ξαναγυρίσουμε στην τέχνη τους μ' όλες τις γενικότητες και μ' όλα τα καθέκαστα. Πολύ καλά. Μά γιατί δε σκεφτόμαστε κι ότι εκείνοι ήταν ειδωλολάτρης κ' εμείς χριστιανοί κι άδύνατο νάχουμε την ίδια ψυχή; Ο κόσμος που πλάσαν εκείνοι και ζούσανε μέσα σ' αυτόν ήταν πολύ διαφορετικός από το δικόνε μας· και για να ξαναπλάσουμε τέχνη σαν την αρχαία πρέπει να ξαναπλάσουμε κι αρχαίο κόσμο, πράμα που μονάχο του δείχεται· άδύνατο, γιατί πρέπει τότες να σταματήση και το συχνό άλλαγμα της ζωής, να κρατήση ο χρόνος τα φτερά του για να μην ένεργούν πιά οι νόμοι της φύσης. Και μια δεν είνε τούτο βολετό, άδύνατο είνε κ' ή τέχνη ή άληθινή να μείνη ή ίδια, γιατί ή τέχνη παρακολουθεί από κοντά το χρόνο, το άλλαγμα κάθε

(6) Oeuvres de Fontenelle.—Tom. 5ème Digression sur les Anciens et les Modernes.

με το νικητή του Μινόταυρου· και να κρεμάσουν την εικόνα του στον Παρθενώνα. Τώρα, είπε, θέλει να τον ιστορίσω στη μάχη του Γρανικού».

«Άδύνατο δεν είνε» άπήνητησε ή Καμπάσπη «ή σκηνή της σφαγής είνε άξια για τα χρώματά σου».

Ο Άπελλής έχαμογίλασε κ' εκόιταξε μ' αγάπη τη σκιάβα. «Άύριο» της είπε «ή την άλλη μέρα θα προσφέρει στην Άρτεμη ευχαριστήριες θυσίες· άποφάσισε να ξεχειμωνιάσει στην Κιλικία και τούτες τις ήμέρες ο στρατός φεύγει από τα Ύπαιμα προς τα Νότια μέρη, και ο ίδιος μελετάει καινούριες νίκες, καινούριες δόξες για του χρόνου».

«Άχ» άναστéναζε ή Καμπάσπη και το πρόσωπό της έσυγγένιζε αφεύγει για καινούριες νίκες, για καινούριες δόξες, για καινούριες άποθίωσεις! Και ο άδερφός μου, ο πρόμαχος της Θήβας, ακολουθεί άντράποδο το νικηφόρο στρατό. Θα χαθεί στα βάθη της Άσίας ο μοναχός ζωντανός από το σόι του Κάδμου. Πως ήθελα να τον ξαναϊδώ». Ένοιωσε πως τα μάτια της δγκρινόνταν· μά ξάφνωσ έλαμψαν με την άχτίδα της ελπίδας.—«Άπελλή, καλέ μου Κύριε, έλεφτέρωσέ τον· μπορείς ά θέλεις», έδεήθηκε γανατίζοντας. «Και πεντακόσια τάλαντα θα σου πλέριανε το καινούριο έργο, γιατί θέλει, το

λαού, που τό παθαίνει με τή θρησκεία του, τούς νόμους του τούς κοινωνικούς ή ήθικούς, τό μεγάλωμα του ή τό πέσιμό του. Από τούς αρχαίους λοιπόν ως πάρομε μόνο μαθήματα πούθε πρέπει νάναζητήσουμε τά πρώτα δυνατά θεμέλια τής δικής μας τέχνης. Καί καθώς είπα παραπάνου μάς δείχνουν τή φύση, πού τούς δίδαξε νά ξεχωρίζουνε μέσ' από τήν παράδοση τήν όμορφιά και τό ωφέλιμο γιά τήν τέχνη τους. Κ' έτσι θαρρώ πώς στο παραμύθι και στο δημοτικό μας τραγούδι βρίσκουμε ό,τι μάς χρειάζεται για τό πρώτο φανέρωμα του άληθινού μας θεάτρου. Ο τρανός μελετητής τών δημοτικών μας τραγουδιών, ο Φωριέλ λέει: «Οί Έλληνες έχουν καθαυτό δημοτική ποίηση πού άμεσα κι άληθινά φανερώνει τόν έθνικό χαρακτήρα τους και τό έθνικό τους πνεύμα και πού καθέναν Έλληνα τή νοιώθει και τήν αισθάνεται μ' αγάπη(7)». Δέν είναι μικρά πράματα αυτά για τήν αρχή άληθινού κ' έθνικού θεάτρου. Μά και γενικώτερα τό δημοτικό τραγούδι πρέπει νά τό πάρομε ως βάση του θεάτρου μας, γιατί αή δημοτική ποίηση και άγνά φυσική έχει απλότητες και χάρες, πού άπ' άφορμή τους γίνεται στην κυριώτερη όμορφιά ίσια με τήν ποίηση τήν ξετελιωμένη σύμφωνα με τήν τέχνη» καθώς λέει ο Montaigne (8). Απλότητα και χάρη! Και τί άλλο θέλει ο δραματικός ποιητής, πού έρχεται νά μιλήση στην ψυχή ενός λαού, νέου ακόμα και πού πρώτη του ήθική ανάγκη είναι νά νοιώση τήν όμορφιά; Και δέν είναι από τά σπουδαιότερα σημάδια τής άληθινής τέχνης ή απλότητα και ή χάρη;

Ίσως νά περιμένα κανείς πώς θά πώ, ότι, άφου οί αρχαίοι πήρανε γι' αρχή του θεάτρου τους τήν παράδοση πού ήταν περισσότερο θρησκευτική, γι' αυτό και τό δράμα τους έχει αρκετό θρησκευτικό χαρακτήρα, πρέπει και τό δράμα τό δικό μας νά ναι θρησκευτικό. Όχι· γιατί δέν είναι πολύ βέβαια, ότι μπορεί στο Ρωμαίικο θέατρο νάνθιση τό θρησκευτικό δράμα. Ο νεώτερος Έλληνας δέ νοιώθει από τή θρησκεία του βαθύ μυστικισμό, όπως μερικοί λαοί τής Δύσης και πού τόν ξεφανέρωσανε στο μεσαιώνα με τά Μυστήρια τήν αρχή του σημερινού θεάτρου τών Καθολικών Έθνών. Η θρησκεία στον Έλληνα

7. Chants Populaires de la Grèce Moderne par G. Fauriel Tom. 1ère Preliminaire p. XXV.
8. Essais de Montaigne livr. II ch. LIV.

ξέρω, νά λατρευτῆ στην Αθήνα για επιχώριος δαιμόνας· τί είναι γι' άφτόν ένας σκλάβος; Ζήτησέ τον πλερωμή τής τέχνης σου, θά γελάσει και ο ίδιος για τόσο λίγο πού θά του ζητήσεις. Άληθινά ο Διονυσόδωρος είναι του Περδίκκα κερνάτορας, μά τί αξίζει για κείνους, πού σφάζουν και πουλούν χιλιάδες ανθρώπους κάθε μέρα, ένας; Θα του δώκει δέκα άλλους για νά σ' ευχαριστήσει».

Ο Άπελλῆς τής άποκρίθηκε συγκινημένος:— «Θά γίνει τό θέλημά σου». Κ' εκάθισε τή σκλάβο, πού έγελόκλαιε, στα γόνατά του, μπρός στην πομπή του Μεγαβύζου πού τούς εκόιταζε και κείνος από τήν εικόνα χαμογελώντας τό χαμόγελο τής δόξας.

Η'.

Τήν άλλην αύγή δύο στρατιώτες Μακεδόνες έφωσαν στο μετόχι του ζωγράφου τό Θηβαίο σκλάβο και τόν έπαράδιναν του πορτάρη. Ο Διονυσόδωρος είχε πέδες στα πόδια και σιδερα στα χέρια κ' ήταν ντυμένος με καινούρια κι' αξιαζόμενη πορφύρα— καθώς είχε διατάξει ο Άλέξαντρος—μά ξεσκισμένη σ' όλα τά μέρη.

«Τί τόν θέλει αυτόν τόν άκαμάτη» έρώτησε ένας

δέν είναι ο τυφλός φανατισμός, δέν είναι μυστικοπάθεια. Τήν κρατάει βαθιά ριζωμένη στην ψυχή του, μά και τήν αισθάνεται κάπως άλλως πιδ άψηλή, πιδ δημιουργική. Τή νοιώθει σαν κάτι άχώριστο από τήν πατρίδα· πατρίδα και θρησκεία είναι μιá ιδέα στο νου του Έλληνα, πού πάντα άπέρ Πίστεως και Πατρίδος» πολέμησε. Γι' αυτό και τό δράμα τό θρησκευτικό θέναι και καθαρά πατριωτικό. Και τούτο με κάνει νά μήν παραδεχτώ τήν ιδέαν εκείνων, πού λένε ότι τό νεώτερο ελληνικό δράμα θά μορφωθῆ από τή λατινική επίδραση. Περισσότερο θάχη τήν αρχή του στην αρχαία τραγωδία, επειδή σ' αυτή υπάρχουνε σημεία, πού δείχνουν, ότι δέ θέναι καθόλου ξένα στην ψυχή τής σημερινής φυλής μας. Στα ύστερα και στο αρχαίο δράμα ή θρησκευτική παράδοση ήταν πιδ πολύ άφορμή παρά αποτέλεσμα. Και ξέρουμε πώς κ' ή αρχαία τέχνη πάλεψεν αρκετά νά ξεγλυτώση από τίς θρησκευτικές άλυσσιδες και νά ξεπετάξη σε κόσμους με πλατύτερα σύνορα.

Άμα μελετήσουμε τήν έθνική μας ψυχή μέσα στην παράδοση και κατορθώσουμε νά τή ζωγραφίσουμε όπως είναι άληθινή κι άκέρια, δίχως παραγομίσματα ξένα, ψεύτικα, όλο μίμηση, σιμώσαμε χωρίς νά τό φανταστούμε και στο Ιστορικό δράμα, γιατί παράδοση κ' Ιστορία περπατούν άγκωνα μ' άγκωνα, χεριοπιασμένες μπορεί νά πῆ κανένας. Η Ιστορία γεννήθηκε από τήν παράδοση· έτσι και τό Ιστορικό δράμα γεννιέται από τό δράμα πού αρχή του έχει τήν παράδοση. Δέν πιστεύω νά φανταστῆ κανείς, ότι στενά θά χαραχτούν τά σύνορα του θεάτρου μας, όταν από τέτοια βρισμένα και περιορισμένα σημάδια ξεκινήση. Η παράδοση κ' ή Ιστορία μάς δίνουνε μορφές τρανές και δυνατές, πού γύρω τους ο ποιητής μπορεί νά πλέξη όλο τό δράμα τής ζωῆς και νά λύση τά μεγάλα τής ψυχῆς προβλήματα, χωρίς νά φύγη μήτε γραμμῆ από τήν ελθέια, τήν αλήθεια εκείνη, πού μάς παρουσιάζεται σαν παντοδύναμη βασίλισσα και οδηγῆτρα τής ζωῆς ή κάπου από του σύμβολου τό διάφανο πέπλο ή μέσα στο φωτιστέφανο του μαρτύριου του νου και τής καρδιάς.

Φτάνω στο κοινωνικό δράμα, πού θά ζωγραφίσω τή φυλή μας από τήν όψη τήν πιδ δύσκολη και τή χρειάζόμενη βαθιά μελέτη. Κ' είναι ο λόγος τώρα για κείνους, πού ζούνε με τά ξένα, όταν γράφουν

από τούς στρατιώτες τό δούλο του Άπελλῆ εκόιτα πώς εκατάστησε τό φόρεμά του στο δρόμο».

«Έγώ» ειπε ο άλλος στρατιώτης «δὲ θάδινω ούτε ένα δίδραχμο για νά τόν αγοράσω· και αν ιδίνα κάτι θά τόν έπαίρνω μόνο για νά τόν τυμπαίνσω τή δεύτερη μέρα· τόν Περδίκκα τόν έτυράγνισε· ο άνυπόταχτος».

«Βάρβαρε» ειπε ο Διονυσόδωρος θυμωμένος κοιτάζοντας λοξά τό στρατιώτη.

Έτούτες επρόστεσε:— «Όυτε τό μαστίγιο δέν τόν έστρωσε. Κακό σκοτωμό, Διονυσόδωρε, σάργαστήρι του ζωγράφου». Κ' έγέλασε.

Οί δύο στρατιώτες έφυγαν σὲ λίγο, και ο πορτάρης έμπασε τό Θηβαίο στο άργαστήρι του Άπελλῆ, πού ιδούλευε κατά τό συνήθειό του τήν εικόνα του Μεγαβύζου. Ο Διονυσόδωρος εκόιταζε με περιέργεια γύρω του κι' ο ζωγράφος ισήκωσε τά μάτια και τόν ειπε. Η μορφή του εφανέρωσε ξάφως μία βαθειά συγκίνηση· ανανόηθηκε πώς ο Διονυσόδωρος έμοιαζε τής αδερφῆς του, μά πώς ακόμα ανώτερη ήταν ή αντρικια όμορφιά του. Τόν εξέταζε τώρα ζετιμόνοντας με γνώση του κορμιού τά πιθήματα: ήταν άντρας τριανταδύο χρονών, σημειωμένος από τήν άτυχία. Τάχτινιγα μαλλιά μακρὰ και σγουρά εκατίθειναν μαύρα, σαν κοράκου φρε-

κοινωνικό δράμα. Υποθέτω ότι αυτό θά φανερωθῆ άληθινό και τέλιο μόνον όταν τό θεατρό μας περάση τούς δύο πρώτους σταθμούς τής παράδοσης και τής Ιστορίας και γίνῆ άφορμή στους κοινωνικούς δραματογράφους νά γνωρίσουν τήν ψυχή τής φυλής τους, νά ιδούν τό δρόμο πού τράβηξε και τίς αίτίες γιατὶ τράβηξε τέτιο δρόμο. Τώρα ό,τι κι αν κάνουμε, όσες προσπάθειες δραματικές κι αν γίνονται θά μένουνε μόνο για σημάδια δοκιμῆς, όχι στοχαστικής. Δέν προσέχουμε καθόλου τί λογῆς πρέπει νά ναι τό κοινωνικό δράμα, πού δίνουμε στο Έθνος μας. Δέν ζετάσαμε πρώτα και δέ γνωρίσαμε τό ήθικό μέρος τής φυλής μας, γι' αυτό δέν είναι και δυνατό νά τή ζωγραφίσουμε άληθινά στο κοινωνικό δράμα, αν μπορῆ νά πῆ κανένας δράμα τά ξεθωριασμένα αντίγραφα κάθε καινούργιας τεχνοπαρὰξενίας τής Δύσης. Ο ποιητής πού θά δημιουργῆ κοινωνικό δράμα πρέπει πρώτ' άπ' όλα νά ναι μεγάλος ψυχολόγος, παρατηρητικός, γιατὶ σκοπός του δέ θέναι μόνον ή ευχαρίστηση παρά και από δυνάμωμα του έθνικού χαρακτήρα, τό μεγάλωμα κάθε φυσικής κλίσης και τό δόσιμο καινούργιας δυνάμης σ' όλα τά πάθη» καθώς ειπεν ο Ρουσσώ (9). Για νά πετύχη λοιπόν τέτιον σκοπό ανάγκη νά νοιώση καλά, αν ό,τι δίνεται στη φυλή του για τήν πνευματική και ήθική τής (10) διδαχή συμφωνάη και με τήν ψυχή τής. Βλέπω μερικούς δραματογράφους μας νά θέλουνε στο έργο τους νά Ίφενίσουνε, νά Μπγιερσονίσουνε, νά Τολστοίουνε, νά Χαουπταμανίσουνε, νά Μετερλιγιόουνε ή νά φιλοσοφῆσουνε με τόν τρόπο του Νίτσε, του Στίρνερ και άλλωνών. Μά αυτοί—δὲ διστάζω νά τό πώ—γράφουνε δράματα χωρίς μελέτη και προσοχή, γιατὶ δέν ζετάζουν πρώτα, αν μπορῆ εύκολα ή έθνική μας ψυχή νά δεχτῆ τό τέτιο κοινωνικό δράμα και αν δύνεται νά ζήση τό θεατρό μας χωρίς νά ύπάρχη μέσα του κ' ή ψυχή τής φυλής μας· ή γράφουνε για νά επιδειχτούν ότι ξέρουν και νοιώθουν τό κάθε φανέρωμα τής Τέχνης σ' άλλα έθνη με καινούργια μορφή και θαρρούν πώς παίρνουν κατά πόδι τήν πρόοδο, με τήν ιδέα ότι θά γίνῆ λόγος και γι' αυτούς στην Ευρώπη. Έγωισμός αυτός όχι άθώος, παρά

(9) J. J. Rousseau.—Lettre a M. D' Alembert sur le projet d' établir un theatre de comédie en Geneve.

(10) Λέγοντας ήθική διδαχή δέν εννοώ τὲ διδασκαλία τής αρετῆς, όπως τὴ θέλουν οί ήθικολόγοι, δηλ. αρετῆ και κακία, παρά παίρνω τὴ λέξη με τὴ γενικώτερη τής σημασία, πού κλεί τὴν έννοια κάθε αλήθειας.

ρά, πάνου στον ώμο του κ' εσκορπιζόνταν στο μέτωπο, πού μαρτυρούσε βαθειές και κατάκαρδες έγνοιες. Τά μαύρα του μάτια ανήσυχα, στρογγυλά, είχαν τής νύχτας τό μυστήριο τών άστρων τήν αναλαμπή, κ' ήταν σκοταδερά και λυπημένα· τώμορφο πρόσωπό του τό στόλιζε μαύρο γίνι πυκνό και σγουρό και τά χείλια του ήταν άχνοκάκκινα παχειά, και μαύρα, γιομάτα πιθυμίες, άγέλαστα. Κ' είχε τό τραγικό παράστημα του ήρωα· ή πολυτίμητη χλαμύδα εκρεμότου κορευλιασμένη από τούς πλατειούς ώμους, κι' άφινε νά φαίνεται άλάκερο τό τριχωτό, άγαλματένιο κορμί, τά στήθια πού φούσκωναν, καθώς έπαίρνε πνοή, τήν κοιλιá πού έμπαινε μέσα, τά στρογγυλά μουσουλωμένα μεριά του, πού εδειγναν άσυνείδητη δύναμη, τίς σκληρές άτζες, και τά πόδια πού ήταν καλοκάμωτα και πού εκινώνταν μ' ευγενικιά περπατησιá σηματοδεμένα από τίς πέδες.

Ο Άπελλῆς εκόιταζε άχόρταγος τόν περφόρα Θηβαίο και τούπε:—«Μήν ήσουν βασιλέας;»

«Όχι» άποκρίθηκε με τραχύτητα «ήμουν ήλιόφτερος Έλληνας, ήμουν Θηβαίος· και τώρα σκλάβος σου, ως λένε. Γιατὶ μ' αγοράσες; Άλλά προτιμώ εμένα παρά τούς βάρβαρους, πού μ' έξουσίαζαν· θάμαι γλυκώτερος μαζῆ σου».

Ο Άπελλῆς εσυνήρθε τότες από τὴ συνίπαρσή.

ανάλατος και βλαβερὸς συνάμα. Τὸ λόγο, πιστεύω, καθέννας τότε νοιώθει.

Δὲ μιλῶ μόνο γιὰ τοὺς λιγιστοὺς δραματικούς ποῦ δημιουργοῦν τὸ θεατρὸ τους μὲ τρόπο ξενικό. Ἴσως αὐτοὶ καὶ νὰ περνοῦν ἀπαρτηρήτοι ἀπὸ τὸ ὄλο ἔθνος. Ὁ λόγος μου εἶναι καὶ γιὰ τοὺς ὅσους θέλουνε νὰ χαράξουν κάποια ἀχνάκια ποῦ ἀπάνου σ' αὐτὰ νὰ κοπῆ τὸ σημερινὸ ἑλληνικὸ δράμα· γιὰ κείνους ποῦ μὲ τὴν παράσταση κάθε ξένου ἔργου ἐνοοῦνε νὰ ποῦνε τὴ γνώμη τους, ὅτι ἀπ' αὐτὸ πρέπει νὰ πάρουνε μάθημα οἱ δραματικοὶ μας ποιητὰδες πῶς νὰ γράφουνε· γιὰ τοὺς ὅσους μιλάνε γενικὰ γιὰ τὸ θεατρὸ, τραβηγμένοι ἀπὸ τὸν πόθο νὰ νωτερίσουμε μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο. Μὰ δὲ σκίφονται οἱ τέτιοι, ὅτι προσπαθοῦνε νὰ δημιουργήσουν ἕνα εἶδος ἀναρχίας μὲ τὸ νὰ θέλουνε νὰ δείξουν, ὅτι ὁ διεθνισμὸς μονάχα τῆς τέχνης γεννάει τὰ μεγάλα ἔργα. Καὶ δὲ στοχάζονται ποιὸν κίντυνο προετοιμάζουν. Ὅπως ἡ πολιτικὴ ἀναρχία εἶναι ἐπικίνδυνη σ' ἕνα ἔθνος, γιὰ τὴν θριμματίζει τὴν ἀρμονία τῆς φυλῆς, ἔτσι καὶ ὁ διεθνισμὸς τῆς τέχνης σκατεύει καὶ σκοτόνει τὴ φυλή, γιὰ τὴν γεννιέται ἡ πνευματικὴ ἀναρχία. Κανείς δὲν τἀρνιέται ὅτι ἔλα τὰ ὀνόματα ποῦ μᾶς φέρουνε γιὰ δασκάλους μας εἶναι μεγάλα καὶ σεβαστά. Μὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη τάχα νὰ καλοξετάσουμε πρῶτα καὶ ποιὸς οἱ ἀφορμὲς ποῦ τοὺς σπρώξανε νὰ γράφουνε μὲ τέτιον ἢ τέτιον τρόπο; Οἱ ἰδέες ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὰ ἔργα αὐτῶν εἶναι ἀποτελέσματα καὶ ὄχι αἰτίες. Πῶς λοιπὸν ἐμεῖς νὰ κολουθήσουμε τὰ ἀποτελέσματα τοῦτα χωρὶς νὰ δοκιμάσουμε πρῶτα τίς αἰτίες; Ζοῦν ἐκεῖνοι ἀνάμεσα σὲ κοινωνίες ποῦ γνώρισαν ὅλη τὴ δύναμη τῆς πρόδοδος σὲ κάθε ἐπιστήμη καὶ σὲ κάθε βιομηχανία. Μεγαλύνουνε μέσα σὲ κοινωνίες, ποῦ τίς βαραίνει ὅλη ἡ πίκρα τῆς ἀπογοήτεψης ἢ τίς κάνει νὰ χαίρουνται ἢ περιφρόνηση σὲ κάθε κοινωνικὸ ἢ ἠθικὸ νόμο. Οἱ αἰτίες αὐτὲς καὶ ἄλλες παρόμοιες φέρουν τὴν τέτιαν ἢ τέτια φανέρωση τῆς τέχνης, ποῦ δὲν εἶναι τίποτις ἄλλο παρὰ ζωγραφιὰ ἀληθινὴ καὶ ἠλοζώντανη τῆς σημερινῆς θέσης τῆς φυλῆς καθενὸς ἀπὸ τοὺς ποιητὰδες αὐτοὺς. Μὲ τὸ νὰ θελήσουμε λοιπὸν ἐμεῖς νὰ τοὺς μιμηθοῦμε, δὲ μιμούμαστε τὴν τέχνη τους· ζητάμε τὴν ψυχὴ τους νὰ μιμηθοῦμε. Μὰ εἶναι φυσικὸ αὐτό; Μπορεῖ νὰ γεννηθῆ τίποτα σωστό, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἡ φύση δὲ θὰ τὸ παραδεχτῆ γιὰ νόμιμο δημιούργημα; Καὶ στὸν τρόπον αὐτὸν τῆς μίμησης ἐγώ

βλέπω καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμα· τὴν ἀδυναμία τους νὰ πλάσουν κατὶ ἀληθινὸ καὶ τὴν περιφρόνηση πρὸς τὴ φυλὴ τους. Κανείς δὲ μπορεῖ νὰ ρηθῆ ὅτι ἡ φυλὴ μας ἔχει μεγάλη ἠθικὴ δύναμη, ποῦ πολλές φορές τὴν ξεφανέρωσεν ἔχει ὅμως καὶ μεγαλύτερη ποῦ δὲν ξεφανερῶθηκεν ἀκόμα, ἐπειδὴ μόλις τώρα ξαναμπαίνει σὲ καινούργιο δρόμο ζωῆς. Ἀντὶς λοιπὸν νὰ πασιζοῦμε, ὅσο μᾶς εἶναι βολετό, πῶς νὰ δείξουμε τὴν ἠθικὴ αὐτὴ δύναμη, ἐρχονται οἱ τέτιοι πνευματικοὶ τάχατες ὁδηγοὶ νὰ μᾶς ριζοῦνε σὲ κύκλο ποῦ τὰ γύρω του εἶναι πηγὲς ἀπὸ πνιγερὰ ἀναδοσίματα. Μᾶς δείχνουν τὸ δρόμο τοῦ γλήγορου καὶ θεληματικοῦ πνευματικοῦ θανάτου. Μὰ ἂν θέλουν αὐτοὶ ἄς πεθάνουν· κανέναν δὲν τοὺς ἐμποδίζει. Ἐμεῖς ὅμως θέλουμε νὰ ζήσουμε καὶ τὴ ζωὴ τὴν βρισκόμε στὴν κρυμμένη ἠθικὴ δύναμη τῆς φυλῆς μας.

(ἀκολουθεῖ)

ΝΑ. Π. ΒΟΥΤΣΙΡΙΑΝΗ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΟΙ ΡΑΜΠΑΓΑΔΕΣ

Τὸ σπουδαιότερο πολιτικὸ γεγονός τῆς περασμένης βδομάδας εἶναι ἡ πολυσήμενη δόλωση τοῦ κ. Γ. Φιλάρτου πῶς ἀποσύρει τὴν ἐμπιστοσύνη του ἀπὸ τὴ «Μεταρρύθμιση» γιὰ λόγους πατριωτικούς. Ὁ κ. Φιλάρτος εἶναι πατριώτης μὲ δημοσιογραφικὴ πατέντα. Εἶναι δηλ. ἀπὸ τοὺς ἐπιτήδειους ἐκείνους ποῦ ἴδρωσαν ἀνεβοκατεβαίνοντας τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα ὅσο νὰν τὰ καταφέρουν νάναρηχτοῦν ἀπὸ τίς ἐφημερίδες πατριώτες. Καὶ τὰ κατάφερε μιὰ χαρὰ καὶ ὁ κ. Φιλάρτος.

Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ μακαρίτη «Ραμπαγᾶ» τονὲ θυμούμαστε ἀκόμα. Ὁ «ἀδελφὸς Φιλάρτος» ἔγραφε κάθε τόσο ὁ «Ραμπαγᾶς». Ὁ «ἀγνὸς δημοκράτης Φιλάρτος», ὁ «ἀδόλος καὶ ἀμωμος Φιλάρτος», ὁ «απατριωτικώτατος Φιλάρτος» καὶ τόσα ἄλλα ἀπαντοῦσε κανέναν ταχτικὰ σὲ κάθε φύλλο τοῦ «Ραμπαγᾶ». Γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἴσως καὶ σήμερα, ὁ κ. Φιλάρτος εἴτανε δημοκράτης. Μιὰ φορὰ μόνο τοῦτυχε νὰ εἶναι μοναρχικός, ὅταν ἐγίνε Ὑπουργός,

μὰ αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία. Τὸ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ Ραμπαγᾶ:

Σκύλος ποῦ γανγίζει
ὄξω ἀπ' τὴν Ἀθῆναι,
ποῦ τὰ δόντια τρίζει
καὶ σὲ ἀπειλεῖ,

ποῦ γρινιάζει, στρέφει,
σὸν τὸν κυνηγᾶς
καὶ ἂν τἀνοίξει γλήφει,
νὰ ὁ Ραμπαγᾶς.

* Ἄλλους Ραμπαγᾶδες εἶχε στὸ νοῦ του ὁ μακαρίτης Τριαντάφυλλος ὅτα σκάρωνε τὸ περίφημο αὐτὸ τραγοῦδι του, μὰ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ παραδεχτῆ κανέναν πῶς τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μποροῦσε νάνα ἀφιερωμένο καὶ στὸν κ. Φιλάρτο. Δημοκράτης, βλέπετε, ὁ ἄνθρωπος, καὶ Ἀθηναῖος δημοκράτης μάλιστα, ποῦ λίγο πολὺ μοιάζει πάντα μὲ Ραμπαγᾶ.

* *

Ἄς εἶναι. Ὅτι καὶ ἂν πεῖ κανέναν, ὁ κ. Φιλάρτος εἶναι καὶ μένει πατριώτης, ἀπὸ τοὺς λίγους διαλεχτοὺς μάλιστα, ποῦ ἂν τοὺς ρωτήσεις ἀγιάτι τῶς; δὲν τῶχουνε τίποτα νὰ σ' ἀπαντήσουν:

— «Τῶω, ἀδερφέ, γιὰ τὸ χατῆρι τῆς πατρίδας!.. Πρέπει νὰ τῶει κανέναν γιὰ νὰ ζεῖ, ἀφοῦ ἡ πατρίδα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ στομάχια γιομᾶτα!..

Νὰ σὰς δηγηθῶμε καὶ κατὶ νόστιμο. Ὅτα γράφαμε στὴν «Ἐστία» τὰ «Φαινόμενα καὶ Πράγματα», ὁ κ. Φιλάρτος λιγονότανε μπροστὰ μας. Στὸ δρόμο, στὸ γραφεῖο, στὸ θεατρὸ, ὅπου καὶ ἂ μᾶς ἀπαντοῦσε, ὕστερ' ἀπὸ τὸ χαιρετισμὸ ἀρχίζε τίς στερεότυπες αὐτὲς λιγομάρες:

— Δὲν ξέρεις, φίλτατε! Ἄ δὲ διαβάσω κάθε βράδι τὰ «Φαινόμενα» θαρῶ πῶς κατὶ μοῦ λείπει. Μοῦ θυμίζετε τὸ Ζοῦλ Σιμόν, τὸ Σαρσαί...

— Παρκαλιῶ...

— Ἄ, τόση μετριοφροσύνη δὲ χρειάζεται... Ἡ ἀξία σας... ὁ χαρακτήρας σας... Ἡ πέννα σας...

Ἡ «Ἐστία» εἶχε ἀρκετὴ κυκλοφορία καὶ ὁ κ. Φιλάρτος λογάριζε πῶς μὲ τὴν κυκλοφορία τῆς «Ἐστίας» μποροῦσε ἀξιόλογα νὰ κυκλοφορήσει καὶ ὁ πατριωτισμὸς του. Καὶ νὰ τί τοῦ θυμίζε τὸ Ζοῦλ Σιμόν καὶ τὸ Σαρσαί.

Ὅτα βγάλαμε τὸ «Νουμᾶ» κατόπι, σκεφτήκαμε πῶς ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ τοῦ στείλουμε τὸ φύλλο. Νὰ χάσει ὁ ἄνθρωπος τὸ Ζοῦλ Σιμόν του καὶ τὸ Σαρσαί του, ἔτσι, δίχως λόγο!.. Ὁ κ. Φι-

του καὶ ἐθυμήθη τὴν Καμπάση καὶ τὴν ἐφώναξε.

«Πῶς» εἶπε ὁ Διονυσόδωρος μὲ βραχνὴ φωνὴ καὶ μὲ σκοτεινὸ βλέφαρο αἰδῶ εἶνε ἡ ἀδερφή μου; Ἐστὶ καταφρονιέται καὶ κείνη ἀπὸ ἀγκαλιὰ σ' ἀγκαλιὰ; Ὡ Θεοὶ προστάτες τῆς Θήβας, ὦ ἄδικες μοῖρες τῆς Ἑλλάδας!»

Καὶ τῶρα ἀπὸ μιὰ πόρτα ποῦ εἶδνε στὸ γυναικωνίτη ἐφανίστηκε ἡ Καμπάση, ντυμένη μὲ σκουτιὰ ἐλέφτερης γυναικός, τρέμοντας ἀπὸ συγκίνηση καὶ μὲ χαμόγελο εὐτυχίας στὰ χεῖλια. Ἦθελε νὰ ριχτῆ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀδερφοῦ της. Μὰ ἰσταμάτησε παγωμένη· τὰ μάτια της ἐπλημμύρισαν δάκρυα, καθὼς ἀναντράνιζε τὴν ἀχνισμένην ὄψη τοῦ ἀδερφοῦ της, τὸ σκοτεινὸ καὶ βαθύ ἀνάβλεμά του. Μ' ἀδιήγητη γλυκάδα στὴ φωνή, ἐπρόφερε ταπεινά: — «Διονυσόδωρε, δύστυχε γέ τῆς μάνας».

Ὁ Θεβαῖος ἐσυγκινήθηκε. — «Ποῖος τῶλεγε» εἶπε σκόνοντας μ' ἔμφαση τὸ χέρι, ἀδιάφορος γιὰ τοὺς ἄλλους ποῦ ἄκουαν «ποῖος τῶλεγε πῶς ἡ γενιά τοῦ Κάδμου, τὸ στόλισμα τῆς Ἑλλάδας, θὰ ὑπόφερε τέτοιον κατατρεμὸ; Σὰν πρόστυχη ἑταῖρα, Καμπάση, ἀλλάξεις ἀγκαλιὰ, βρίσκοντας ἀκόμα γλύκα στὴ ζωὴ, ποῦ γιὰ σένα δὲν ἔχει παρά ντροπιάσματα. Γιὰ τὸ Γρανικὸ δὲ σ' ἐσκότωσα μὲ κείνο τὸ μαχαίρι; — Ἄχ, γιὰ τὴν ἔλπιζα πῶς ἐμῆλλε

νὰ γδικήσεις ἡ ἴδια τὴν τιμὴ σου, νὰ γδικήσεις τὴ ρεισιμμένη Θῆβα, τὴ σκλαβιά τῆς Ἑλλάδας, σκοτόνοντας τὸ μισημένον τύραννο. Μὰ δὲν ἐτόλμησες!» Καὶ ἀκούοντας ὁ ἴδιος τὰ βροντερά του λόγια ἀναφτε· καὶ μὲ βραχνότερη φωνὴ καὶ μὲ σοβαρώτατο πρόσωπο ξακολούθησε: — «Ὡς καὶ γὼ ζῶ, ὡς καὶ γὼ σκλάβος εἶμαι· καὶ τὰ κρέατά μου εἶνε σημαδεμένα ἀπὸ τὰ σκοινιά καὶ ἀπὸ τὰ μαστίγια, μὰ ἡ ψυχὴ μου εἶνε ἐλέφτερη καὶ ἀνυπόταχτη· τὸνεῖρό μου εἶνε ἡ ἐγδικήση καὶ ἡ ἀποστασία. Γιὰ τοῦτο ζῶ. Κ' ἕνα δαιμόνιο μιλεῖ μέσα μου καὶ μοῦ λέει πῶς εἶνε τρανὴ ἡ τύχη μου καὶ μεγάλη, πῶς οἱ σύγχρονοί μου εἶνε ἀδύναμοι μοναχοὶ τους, πῶς θάμαι τὸ βόθηιο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ ἐγδικητὴς του· γιὰ τοῦτο ἐλπίζω. Οἱ μηχανές μου θὰ δουλέψουν μιὰ μέρα, καὶ οἱ μυριάδες βάρβαροι, ποῦ ἐπάτησαν τὴν πατρίδα μου θ' ἀφανιστοῦν ἀπὸ τὸ χέρι μου. Μὰ ἡ ἴδια ποῦ βρίσκεις τὴ δύναμη;

Ἡ Καμπάση ἐκλαίγε τρομαγμένη καὶ ἐκοίταζε τὸν Ἀπελλῆ παρακαλῶντας μὲ τὰ λευκότατα χεῖρια της. Ἐδιψοῦσε νὰ ὀρμήσει στὸν τράχηλο τοῦ ἀδερφοῦ της, μὰ ἡ μεγαλόπρεπη μιλιὰ του, ἡ τραγικὴ του στάση, ἡ γιορτάσιμη ἔμφαση τὴν ἐμποδίζε. Μιὰ στιγμὴ ἐμεινε ἀμίλητη παραμονεύοντας τὰ χεῖλια τοῦ ζωγράφου, ποῦ σαστισμένος ἐκοίταζε τὴν

καινούρια τιτανικὴν ὠμορφιά τοῦ Θεβαίου, τὸ κάλλος τῆς ἠρωϊκῆς ψυχῆς, τίς φωτεινὲς σπιθὲς τῶν ματιῶν του, καὶ στὸ τέλος εἶπε μὲ τρυφερότητα: — «Γιὰ νὰ σ' ἐλεφτερώσει, σ' ἀγόρασε ὁ Ἀπελλῆς, ὁ κύριός μου ὁ γλυκός».

Μ' ἀδιήγητη πίκρα ὁ Διονυσόδωρος ἔφερε τρυγύρου τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὴν ἀδερφή του καὶ ἔπειτα τὸ ζωγράφου ρωτώντας, καὶ ἀφοῦ τοῦτος δὲν τοῦ ἀπολογιότου ἀμείως, εἶπε, κάνοντας μορφασμὸ περιφρόνησης:

«Μὲ θέλεις γιὰ πρότυπο. Δὲ θὰ σταθῶ· ἡ ψυχὴ μου εἶνε ἐλέφτερη· σκότωσέ με καλλίτερα».

«Ἐλεφτερώσέ τον» εἶπε ἡ Καμπάση πέφτοντας στὸ ζωγράφου τὰ πόδια καὶ βρέχοντας τὴ γῆς μὲ δάκρυα πολλὰ.

Κ' ἐτώπασαν ὅλοι. Κ' οἱ χρωματοτρίφτες ἀφῆκαν τὸ ἔργο τους καὶ ἐκοίταζαν σαστισμένοι. Καὶ στὴν ἡσυχία, ποῦ ὀλομεμῆς ἐβασίλεψε, δὲν ἀκούοτου παρὰ ὁ βροντερὸς ἀνασασμὸς τοῦ θυμωμένου σκλάβου, ποῦ ὀλόρθος καὶ ἀκίνητος, παρόμοιος σ' ἀγαλμα; ἐκοίταζε ψηλὰ ρίχνοντας κερανοῦς ἀπὸ τὸ βλέμμα του, καὶ τὸ λυγρὸ τοῦ παράπνου τῆς Καμπάσης, ἐνῶ ὁ ζωγράφος μὲ καινούρια συγκίνηση στὲς φλέβες ἐτήραζε τὸν ὑπέρκλο σκλάβο, ἰθιμάζε, ἐποθοῦσε καινούρια τέρατα τῆς τέχνης

λάρετος μὲς γύρισε τὸ φύλλο λέγοντας πὼς «ἰπιθουμὲ μὲν, λυπεῖται δὲ» κτλ. Γελάσαμε καὶ τοῦ στείλαμε ἕνα γράμμα γιὰ νὰν τοῦ θυμήσουμε τὸ Ζούλ Σιμόν καὶ τὴν κυκλοφορία τῆς «Ἐστίας». Ὁ κ. Φιλάρετος θυμώσε, φαίνεται, καὶ γι' αὐτὸ μὲς ἔστειλε ἕνα ταχυδρομικὸ δελτάρι κ' ἔβριζε σ' αὐτὸ τὸ διευθυντὴ τοῦ «Νουμᾶ» ἐκβιασθὴ καὶ τὰ ρέστα. Τὸ δελτάρι δὲν εἶχε ὑπογραφή, ἀπόδειξη τρανὴ καὶ αὐτὸ πὼς ὁ κ. Φιλάρετος εἶχε χρηματίσει Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ' ἤξερε πὼς ὅποιος ὑπογράφει τίς βριστιές τους πάει φυλακῆ.

* *

Εἶπαμε στὴν ἀρχὴ πὼς ὁ κ. Φιλάρετος ἀπόσυρε τὴν ἐμπιστοσύνη του ἀπὸ τὴ «Μεταρρύθμιση» γιὰ λόγους πατριωτικούς. Τους λόγους μὲς τοὺς εἶπε ὁ ἴδιος σ' ἕνα γράμμα του ποῦ δημοσίεψε στὴν ὑπερπατριωτικὴ «Ἐσπερινή» καὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Γιατὶ ἡ «Μεταρρύθμιση» εἶναι μοναρχικὴ καὶ τὴν ἀποκηρύχνει ὁ δημοκράτης Φιλάρετος.

Γιατὶ ἡ «Μεταρρύθμιση» χτύπησε τὸ κίνημα τοῦ Θέρισου καὶ τὴν ἀποκηρύχνει ὁ πατριώτης Φιλάρετος.

Γιατὶ ἡ «Μεταρρύθμιση» δημοσίεψε τὸ ἄρθρο τοῦ Ψυχάρη, καὶ τὴν ἀποκηρύχνει ὁ λογιώτατος Φιλάρετος.

Τρεῖς λόγοι σπουδαῖοι, βλέπετε, τρεῖς ἀφορμὲς τρομερές, νὰ ποῦμε, ποῦ μποροῦνε νὰ σπρώξουν ἀκόμα καὶ σ' αὐτοχτονία τὸν κάθε τρισυπόστατο Φιλάρετο, τὸ δημοκράτη, δηλ. τὸν πατριώτη καὶ τὸ λογιώτατο.

Ὁ Φραγκούδης, ποῦ θὰν τοῦδινε τὴ γερὴ κατακεφαλιὰ, λείπει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀπάντησις τῆς «Μεταρρύθμισης» εἶταν πολὺ μαλακία, πολὺ ἀντιμεταρρυθμιστικὴ. Εἶταν ἀπάντησις μὲ γάντι, ἐνῶ χρειαζόταν ἀπάντησις μὲ γροθιά. Ἔτσι μονάχα θὰ μάθαινε μιὰ καὶ καλὴ ὁ κ. Φιλάρετος πὼς πέρασε ὁ εὐτυχισμένος καιρὸς τοῦ «Ραμπλαῆ» ποῦ οἱ παπαρδέλες περνοῦσαν γιὰ πατριωτισμὸς, ἀφοῦ πιά ἡ «Μεταρρύθμιση» μὲ τὸ μάθημα ποῦ τῆς ἔδωκε, θάρχινῆσει ἔδῳ καὶ ὀμπρὸς νὰ φυλάγεται ἀπὸ τοὺς πατριώτες καὶ ἔταν ἀκόμη τῆς προσφέρουν τὴν «πολύτιμη συνεργασία» τους, καθὼς ἔγραψε ἄλλοτε ποῦ πιάστηκε στὸ πατριωτικὸ δόκανο καὶ τοῦ δημοσίεψε τᾶρθρα του.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

JEAN PSICHARI: Essai de grammaire historique sur le changement de λ en ρ devant consonnes en grec ancien, médiéval et moderne. — Παρίσι (Imprimerie Nationale) MDCCCXCV, σκῆμα 80, καταβατὰ 291—336 [4—48].

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη καινούρια μελέτη τοῦ τρανοῦ μας Δασκάλου, πολύτιμη καὶ καλοδεχούμενη καθὼς εἶναι καθιερωμένη ἐπιστημονικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐργασία τοῦ ἑακουσμένου σοφοῦ. Εἶναι extrait, γιὰ νὰ εἰπῶ τὴ φράγκικη λέξη, τράβηγμα καθὼς λέμε ἡμεῖς ἀπὸ τὰ Memoires Orientaux (Congrès de 1905), ποῦ βγάζει ἡ Παρισιανικὴ σχολὴ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, γραμμῆνο, ἐξὸν ἀπὸ ἕνα γαλλικὸ πρόλογο, στὸ ἕνα καταβατὸ γαλλικὰ καὶ στᾶλλο, τάντικρονὸ, ρωμαίικα.

Ἡ μελέτη ἀφτῆ, καθὼς φαντάζομαι, εἶναι κομμάτι ἀπὸ τὴ μεγάλη Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ρωμαίικης γλώσσας ποῦ μὲς ἐτοιμάζει ἀπὸ καιρὸ ὁ κ. Ψυχάρης, καὶ στὸ κομμάτι τουτοδὰ γίνεται λόγος γιὰ κάτι παθήματα ἰδιαιτέρα τοῦ ἤχου λ καὶ τοῦ ἤχου ρ. Καὶ πρῶτα πρῶτα γίνεται λόγος γιὰ τοὺς τρόπους ποῦ συναλλάσσονται ρ καὶ λ, ἔπειτα γιὰ τὸ ἑξομοίωμα ἢ ἑξαιρησιὰ αὐτοῦς τοὺς ἤχους, τρίτο πὼς γίνεται τὸ ἑξομοίωμα, πότε καὶ πὼς γίνεται ἢ καθαφτὸ συναλλαξιά, πὼς συναλλάσσονται στὴν κοινὴ σημερὴν λαλιὰ τὸ λ καὶ τὸ ρ, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ζήτημα γιὰτὶ δὲ γίνεται οὕτως τις λέξεις ἢ συναλλαξιά τοῦ λ καὶ τοῦ ρ στὴν κοινὴ, καὶ ἔπειτα γιὰ μιὰ ἄλλη κατῶδρομη συναλλαξιά τοῦ λ καὶ τοῦ ρ ποῦ γίνεται σὲ μερικὲς ντοπιολαλιές στὴν Καλάβρια (Ὀτράντο) καὶ τὴν Τσακωνιά. Στὸ τέλος, καταβατὸ [48], βρίσκεται μιὰ μικρὴ προσθήκη, γραμμῆνη μόνον ρωμαίικα, γιὰ τὸ λ ποῦ γίνεται διπλὸ.

Τὸ ὕλικὸ ποῦ ὁ κ. Ψυχάρης δούλεψε μὲ τὴν πιδέξια ἐκείνη μέθοδο αὐτὸ τὸ νέο βιβλίου του εἶναι παραπολύ, παρμένο ἀπὸ κείμενα, ἐπιγραφές, χαρτάγματα, χειρόγραφα, κλ. κλ. Ἀπὸ τέτοιαις πηγῆς ἔχω καὶ ἐγὼ μαζώξη ἀρκετὸ ὕλικὸ γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα. Λυπᾶμαι ποῦ δὲ στάθηκε δυνατὸ νὰ τὸ μελετήσῃ καὶ αὐτὸ, τὸ δικό μου δηλαδῆς, ὁ κ. Ψυχάρης. Μὰ γι' αὐτὸ φαντάζομαι πὼς πολὺ—γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ τίποτε—δὲν ἔχασε τὸ βιβλίον τοῦ Δασκάλου μας, τὸ πολύτιμο, ποῦ πρέπει νὰ τὸ μελετήσουν ὄχι μόνον ἐκεῖνοι ποῦ καταγίνονται στὸ ἐπιστημονικὸ

μέρος τῆς Ρωμαίικης γραμματικῆς, ἀλλὰ καὶ κάθε περίεργος νὰ μάθῃ γιὰ ποιοὺς λόγους μερικοὶ σημερνοὶ τύποι τῆς κοινῆς καθιερωθήκανε στὴν καινούρια φιλολογικὴ γλώσσα τῆς Ἑλλάδας.

Δὲν πρέπει βέβαια νὰ παραλείψουμε, μιλῶντας γι' αὐτὸ τὸ νιόβγαλτο βιβλίον, νὰ σημειώσουμε πὼς εἶναι καὶ μιὰ νέα, τρανὴ καὶ παλληκαρῖσια, διαμαρτυρία ἐναντίον ἐκείνων, ποῦ καταλαλοῦνε μὲ πείσμα ἀνόητο τὴ δημοτικὴ μὲς γλώσσα λέγοντας πὼς εἶναι ἀνίκανη νὰ περετήσῃ ἀνάγκαις ἐπιστημονικῆς. Καὶ νὰ σημειώσουμε ὅτι πρόχειρα κανεῖς σὲ δαῦτο βλέπει πόσο παλαιῖκοι εἶναι καὶ τῆς ζωηνοὶ καὶ τῆς σημερῆνῆς μὲς γλώσσα, τύποι ἀπ' ἐκείνων ποῦ τοὺς κοροϊδεύουν μερικοὶ ἀνίδεοὶ λέγοντας πὼς εἶναι ἀνήκουστοὶ καὶ πλάσματα τῆς μαλλιαρῶσῆς.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΑΝΕΜΟΜΑΖΩΜΑΤΑ

5

Τὰ χελιδόνια
διῶξαν τὰ χιόνια—
πέτε τραγούδια!

Ὅλα γελᾶνε
μοσκοβολᾶνε
μύρια λουλούδια!

Τρέχω σὸν δάση
καὶ ὀποιο κοράσι
βρῶ θὰ φιλήσω...

Τώρα, παιδιά μου,
πὼς τὴν καρδιά μου
νὰν τὴ σφαλῆσω;

6

Πῆγε νάγιάσῃ ὁ φτωχὸς
ψηλὰ στὸ μοναστήρι,
μὰ βρῆκε τὸ ποιῆρι
γεμάτο ἀπὸ κρασί
τῆς Σαντορίνης!

Τώρα, σὸν πῆνη μοναχὸς
καὶ ἀνάβει καὶ κορώνει,

του, ἐφάνταζότου μίαν ἀπόκριση τραγικὴν ὠραιότητα, ποῦ οὐδὲ ὁ ἴδιος δὲν ἐμπορεῖσε νὰ συλλάβῃ, ποῦ τὴν ὑπόψιαζε ὅμως ἀφανέρωτην μπροστὰ του, καὶ ποῦ ἤθελε νὰ τὴν ἐπιδείξῃ στὴν ἀνθρωπότητα, ἐξηγῶντας ἔτσι τὰ τρίαθαθα μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Κ' ἐγενότου μ' ἀξαινωμένη συγκίνηση τὴν τραγικὴν ἀπόλαψιν, καὶ ἀνακατονόταν μίσα στὸ εἶναι του ἰδέας μεγάλης, ἀσύστατες ἀκόμα, ὄνειρα γιὰ πλάσματα καινούρια καὶ ἀφίσικα, γιὰ τόνους καινούριους καὶ ἀνεφάνταστους, γιὰ ὀλυμπιακῆς ἀρμονίας, ποῦ ποτὲ δὲν εἶχαν παρασταθεῖ· ὁ κάμπος τῆς εἰκόνας εἶταν ἡ πλάση, ἡ καλλονὴ τῆς μουσικῆς, ἡ ὠμορφιά τῆς, ἡ τραγικὴ ἀρμονία. Στὸ τέλος ἐφώνασε:—«Εἶμαι στὸν Ὀλυμπο. Εἶσαι Θεός, Διουνοδῶρε· μὴν ἀφανίσῃς τὴν τέχνη μου μὲ τὴν ὀργή σου. Ὡ, πόσο μεγάλος ἦρας εἶνε ὁ Ἀλέξαντρος, καὶ στὴν Ἐφεσο ἀλλαλαζόντας ἐθιάμασαν τὴν εἰκόνα μου, καὶ τᾶλογα ἐχλημίντρισαν χαρετώντας τὸ περῆσαν ἄτι τοῦ καταχτητῆ· στὸ ζωγραφισμένο μέτωπο ὁ κόσμος ἐμάντεψε τοὺς ὑπεράνθρωπους σκοπούς, τοὺς ἀπατοὺς πόθους τοῦ ἥρωα, τὴν ἀχορταγία γιὰ δόξα, τὴν ἀμέτρητη εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου, ποῦχει μὲσα του τὴ φλόγα τοῦ θεοῦ. Μὰ τί εἶνε ἡ εἰκόνα μου μπροστὰ σ' ὅ,τι ἀπὸ μίνα χαλεῖται τώρα ἡ τέχνη μου; Ἄχ, Διουνοδῶρε,

ὅ,τι βλέπει σ' ἐμένα ἡ ψυχὴ μου εἶνε τὸ ἀπειρο· ἐσὺ σαρκῶνεις τὸν πόνο τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦνε σκαλωμένη ἀπὸ τὴν Ἀνάγκη, ποῦ ποθεῖ τὸ ἀνέβρετο ἔλεος, ποῦ χτυπιέται μὲσα στᾶγνωστο, στὸ μελλᾶμενο, φοβισμένη, δίνοντας ἀκρόαση σὲ πλάνας ἰλιπιδες. Διουνοδῶρε, εἶδα τὸν πόνο σου».

«Ἐλεφτέρωσε» ἐδεήθηκε σπλαχνιστικὰ ἡ Καμπάση «ἢ ἀπελπισία του μοῦ ραγίζει τὴν καρδιά».

Ὁ Ἀπελλῆς τῆς ἐχαμογέλασε, δίνοντας μ' ἕνα νόημα ὑπόσκησι, καὶ ἡ Καμπάση ἐσηκώθη καὶ ἐφίλησε τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου. Μὰ ὁ Διουνοδῶρος βλέποντας ἐγένη κατακόκκινος, ἐχτύπησε μὲ τὸ πόδι τὴ γῆς, καὶ ἀφρὸς ἐβῆκε ἀπ' τὰ μισάνοιχτα χεῖλη του. Ὡς τόσο τὰ μάτια τοῦ ζωγράφου ἐκοίταζαν τὸ ἀνάγλυφο τοῦ Λύσιππου, τὸν τυραγνισμένον Προμηθέα· καὶ εἶπε:—«Εἶνε ὁμοῖος του· νὰ τὴν ἡ μεγάλη τραγωδία ποῦ ἡ ψυχὴ μου ὑπόψιασε. Ἄφτος ὑπέφερε γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν πατημένην, τὴν πονεμένην, τὴν ἀνησυχαστήν, καὶ σὺ γιὰ τὴ σκλάβια σου πατρίδα, τὴν ρειπισμένη Θῆβα, τὸν ξεπεσμένον Ἑλληνισμό· νὰ τὴν ἡ τραγωδία στὸ πρόσωπό σου».

Κ' ἐσηκώθηκε μεγάλως, περῆφανος, πανώρως, καὶ ἀπλόνοντας τὰ χεῖρη, εἶπε διατάζοντας:—«Θὰ σὲ ζωγραφίσω καὶ χωρὶς νὰ θέλῃς. Σοῦ χαρίζω τὴν

ἀθάνατη ζωὴ τῆς Τέχνης.»

Ὁ Διουνοδῶρος ὅμως ἀγρίεψε· οἱ φλέβες τοῦ λαμοῦ του καὶ τοῦ προσώπου του ἐγιόμισαν αἷμα· καὶ εἶπε θυμωμένος πολὺ:—«Γιατὶ, Καμπάση, παρακαλεῖς τὸν ἀνάξιον ἀφτόν ἀνθρώπο, τὸν πουλημένο τοῦ τύραννου τῆς Ἑλλάδας; Πὼς μπορεῖ νὰ μ' ἐλεφτέρωσῃ, ἐμένα τὸ μεγαλύτερον ὀχτρό, τὸ μισητῆ τῆς Δόξας, τοῦ θεοῦ ποῦ ἐσκλάβωσε τὴν πατρίδα, Σκοτώσου ἐσὺ, καὶ ἄφησέ με στὴν Τύχη μου».

Ἡ Καμπάση τὸν ἐκοίταζε τρέμοντας: «Διουνοδῶρε» τοῦπε «μοῦ λείπει ἡ ἀντρίκια ψυχὴ σου. Μ' ἀρέσει ἡ ζωὴ».

«Καταφρονεμένη» τῆς ἀποκρίθη καὶ ἐσώπασε. Οἱ ἄλλοι σκλάβοι ἔτρεμαν· ἐγνώριζαν τὸν Ἀπελλῆ ἡμερο, μεγαλόψυχο, γενναῖο, μὰ καὶ εὐκολοθύματο, πὼς θὰ βαστοῦσε τὲς σοβαρῆς βριστιές τοῦ Διουνοδῶρου; Καὶ ἡ Καμπάση ἡ ἴδια ἔτρεμε γιὰ τὸν ἀδερφὸ τῆς. Ὁ ζωγράφος ὅμως δὲν ἐταράχθηκε· δὲν ἐκατέβηκε ἀπὸ τὸ φιλιδεῖνόν ὄνειρό του καὶ χαμογελῶντας εἶπε:—«Πάρτε τον, καὶ κανεῖς ἄς μὴν τὸν πειράξῃ στὸ σπιτί μου, ἀλλὰ προσέχετε μὴ μοῦ χαλάσῃ τις ζωγραφίαις».

Ὁ Διουνοδῶρος τοῦρριξε ἕνα βλέμμα μέψης, ἐβῆκε ἀκολουθῶντας τοὺς ἄλλους σκλάβους καὶ μὴν ἀφίνοντας κανέναν νὰ τὸν ἀγγίξῃ, μὲ τὸ μέτωπο

φωιάζει πώς ζυγώνει
την πόρτα τη χρυσή
της αγιασμένης!

Κάνει ένα βήμα και κυλά,
με θολωμένο νοῦ·
είναι στενή, παραμιλά,
ή πόρτα τουδρανου,
δὲν πάει ὁ δρόμος τῆσιν—
ψυχὴ μου στὰ Πατήσια!

7

Είχε βγάλει τόνα μάτι και γυαλένιο εφοροῦσε,
μὰ νὰ ζῆ χωρὶς ἀγάπες, ἢ καημένη, δὲ μποροῦσε,
και δὲν ἔχασε καθόλου τὴν παλιά της νοστιμάδα...
Μὲ τὸ μάτι τὸ καλὸ της κάθε ξένο ξελογιάζει,
κι ἄμα θέλει νὰ κοιτάξῃ και τὸν ἄντρα της μὲ νάζι,
τοῦ χαρίζεται... τοῦ γυαλένιου τοῦ ματιοῦ της τὴ γυαλάδα!

JUDAS ERRANT

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

- τὸ ἕνα, κ' ἕνα φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, πουλιοῦντα στὰ γραφεῖα μας τὰκόλουθα βιβλία:
- Τοῦ **Ψυχῶν** «Ταξίδι» και «Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη».
- Τοῦ **Πάλλη** «Ἡλιος και φεγγάρι».
- Τοῦ **Φωτιάδη** Τὸ «Γλωσσικὸ ζήτημα και ἡ εκπαιδευτικὴ μας ἀναγέννηση».
- Τοῦ **Ἐφταλιώτη** «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης και «Μαζώχτρα, Βρουκόλακας κλπ.»
- Τοῦ **Φιλάντα** Γραμματικὴ τῆς Ρωμείκης γλώσσας (μὲρ. Α').
- Τοῦ **Λόγγου** «Δάφνης και Χλόη» (χαρτοδεμένο) μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερῆδη.
- Τοῦ **Σοφοκλῆ** Αἰας. Μετάφρ. Ζήσιμου Σιδερῆ.
- Τοῦ **Κ. Παδαγιάννη** «Μοσκιές» (Δηγήματα 50 λεπτὰ).
- Ἡ **ΙΛΙΔΑ**, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἀλέξ. Πάλλη δρ. 2 και φρ. χρ. 2 στὸ ἐξωτερικὸ.

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ
 ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ Τῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῳ
 ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82
 ΛΕΞΕΤΑΙ 3—5 Μ. Μ.

ψηλά, παρόμοιος σὲ σκλαβωμένον Τιτᾶνα.
 Ὁ Ἀπελλῆς ἐπῆρε τότες στὴν ἀγκαλιά του τὴν Καμπάσπη τὴν ἐφίλησε γλυκὰ και τῆς εἶπε:—
 «Ἀγάπη μου, πολλὴ δὲ θᾶνε ἡ σκλαβιά του, θὰ τὸν ἐλεφτερώσω ἀφοῦ τὸν ζωγραφίσω».
 Καὶ ἡ Καμπάσπη εὐχαριστημένη κατάκαρδα ἀπάντησε κοιτάζοντας τὸ ζωγράφου κατὰματα:—
 «Μὲ τὴν ἄδεια σου πηγαίνω στὴν Ἐρεσο νὰ προσφέρω εὐχαριστήρια στὴν ἐλεφτερώτρα Ἀρτεμη και ν' ἀγοράσω φορέματα γιὰ τὸ Διονυσόδωρο».
 «Ναί!» τῆς ἀποκρίθηκε ὁ Ἀπελλῆς χαμογελώντας.
 Θ'.
 Καὶ ἄμα ἡ Καμπάσπη ἀναχώρησε, τάργαστῆρι τοῦ Ἀπελλῆ ἔτοιμάστηκε ἀμέσως γιὰ τὴν καινούρια ζωγραφιά. Ἐνας μεγάλος πίνακας ἀσπρος ἐστήθηκε μπροστὰ στὸ θρόνο του, κ' ἕνας ξύλινος βράχος, πῶς προσόμοιαζε σ' ἄγρια πέτρα στὸ βάθος τῆς αἰθουσας. Οἱ σκλάβοι ἔφεραν τὸ Θεβαῖο γυμνὸ, γιὰ νὰ τὸν δέσουν ἀπάνου στὸ ψευτικὸ χαράκι και ὁ Ἀπελλῆς σκεπτικὸς ἐπαρακολουθοῦσε τὴν ἔτοιμασίαν. Μὰ ὁ Διονυσόδωρος, μολονότι ἐφοροῦσε πέδες στὰ πόδια και στὰ χέρια, ὑπερασπιζόταν, ὅσο ἐμπόρει, μὴ θέλοντας νὰ ὑποταχτεῖ, κ' ἐβαροῦσε τοὺς σκλάβους μὲ τοὺς ἀγκῶνες, μὲ τὸ γόνυ, μὲ τὸ κεφάλι, τοὺς

Ο ΝΟΥΜΑΣ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ
 Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ φρ. 10
 20 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κίσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὁφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια)στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια), στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου. Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Σηροῦ. ὁδ. Βουδουλίνας δρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ
 ΚΑΙ
ΠΡΑΜΑΤΑ

ΤΑ „ΠΑΤΡΙΑ“

τοῦ περασμένου Σαββάτου μᾶς κάνουν τὴν τιμὴν νὰ μιλοῦν και πάλι γιὰ τὸ «Νουμᾶ» και νὰποδείχνουν τὴν προδοσίαν μᾶς ἐπιχειρήματα διασκεδαστικώτατα. Τὸ ἄρθρο τους, περὶ τὸν πῶμα, γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Χατζίδακι, χωρὶς ὑπογράφη, καθὼς πάντα, και γιομάτο βρισιδές, συκοφαντίες και ψευτιές, δὲν εἶναι ἄξιο γιὰ συζήτηση, μὰ μοναχὰ γιὰ γλέντι, και νὰ ὁ λόγος πῶς ἀποφασίσαμε κ' ἐμεῖς νὰν τὸ γλεντήσουμε λίγο.

Πρῶτα πρῶτα τὰ «Πάτρια» ξαναμασσᾶνε τὴν ἀνοησίαν τους γιὰ τὸ «Φονοπάζαρο τοῦ Νουμᾶ». Γιὰ γράφουμε πόσο φρόνοι γίνονται τὴ βδομάδα, εἴμαστε προδότες, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ» μαθαίνουν

οἱ ξένοι τὰ χάλια μας. Ὁ κ. καθηγητῆς ἦ δὲ διαβάσει Ἀθηναϊκὴς ἐφημερίδες ἢ ἔχασε τὰ ἄρθρα πῶς δημοσιέψαν ὅλες τους γιὰ τὸ λαμπριώτικο αἱματοκύλισμα. Ὁ «Νουμᾶς» δὲ δημοσίεψε ἄρθρα, μὰ ἀρκετοὺς. Ὁ κ. Καθηγητῆς ὁμοῦ δὲν τὰκούει τέτια πράματα, γιὰτὶ συνείδησε νὰ μὴν ἀκούει και νὰ μὴ λογαριάζει ποτὲ τὴν Ἀλήθεια.

Ἦστερα μιλάει γιὰ τοὺς «Ζωντανούς και Πεδαιμένους» και ξαναφέρει στὴ μέση τὴ γνωστὴ ἀτιμοκουβέντα πῶς τὸ δράμα εἶναι προδοτικὸ γιὰτὶ ἔγραψε γι' αὐτὸ δυὸ λόγια ἐπαινετικὰ ἢ «Vjessy» τῆς Μόσκας. Τὴν ἀπάντησιν στὴν ἀνόητη αὐτὴ συκοφαντίαν τὴν ἔδωσε στὸν περασμένο «Νουμᾶ» ὁ συνεργάτης μας και συντάχτης τῆς «Vjessy» κ. Λυμιαρόπουλος, μὰ κὶ αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν οὔτε τὴ λογαριάζει ὁ κ. Καθηγητῆς γιὰτὶ εἶναι, βλέπετε, ἀληθινή.

Τρίτο ἀναφέρει ἕνα χωρατὸ πῶς γράψαμε ἄλλοτες γιὰ κάποια φυλλάδα καπιανοῦ κ. Σκάσση (:)—δὲν τὸ θυμούμαστε καλὰ καλὰ τὸνομα—πῶς εἶναι γομμένη Γαλωνέζικα και δὲν τὴ διαβάσαμε ἀφοῦ τέτια γλώσσα δὲν τὴ διδάχτηκαμε. Ἐπιχειρήματα σπουδαῖα και τὸ χωρατὸ αὐτὸ γιὰ νὰποδείξει ὁ κ. καθηγητῆς τὴν προδοσίαν μας!

Τὸ χειρότερο ὁμοῦ ἀπ' ὅλα, ἢ φοβερότερον, νὰ πῶμα, βρισιὰ και συκοφαντίαν πῶς δὲ θὰν τὴ συχωρέσουμε ποτὲ στὸν κ. Καθηγητῆ, εἶναι ὅτι μᾶς γράφει, πῶς τολμᾶμα δηλ. νὰ παρὰ βάλλουμαε τὸ «Νουμᾶ» μὲ τὰ «Πάτρια». Πρῶτοντι βρισιὰ κὶ ἀσυνείδητη συκοφαντίαν αὐτὸ, γιὰτὶ ποτὲ ὁ «Νουμᾶς» δὲ σκέφτηκε νὰ παραβληθῆι μὲ τὰ «Πάτρια» πῶς ἀντιπροσωπεύουν τὴ μούχλα τοῦ κ. Δαμβέργη, τὴν ψευτιὰ τοῦ κ. Χατζίδακι και τὸ σχολαστικισμὸ τῶν ἄλλων συνταχτῶν του. Μὲ μούχλα, μὲ ψευτιὰ και μὲ σχολαστικισμὸ ποτὲ δὲ σκέφτηκε νὰ πῆι ὁ «Νουμᾶς» πῶς συγγενεβῆι.

ΔΕ ΔΕΜΕ

πῶς κάνουν ἔσκημα οἱ ἐφημερίδες μας δημοσιεύοντας φαρδικὰ πλατιὰ ὅσα λέγονται στὸ Δημ. Συμβούλιο. Νέχουμε δυὸ Βουλές δὲν εἶναι γιὰ ζημιὰ μας: και τώρα μάλιστα πῶς ἡ μιὰ Βουλὴ ἀναπαύεται ἀπάνου στὰνεξιζιάτικα τραντάφυλλά της, τὴν ἀντικατασταίνει περίφημα τὸ Δημ. Συμβούλιο μὲ τὴν πολὺρες και πολὺλογες συνεδρίσεις.

Αὐτὸ τὸ καλὸ τὸ χρωστᾶμα στὴς ἐφημερίδες μας. Ἄ δὲ δημοσιέψανε μὲ τόση λεπτομέρεια τοὺς λό-

ἐδάγκανε, φωιάζοντας και μουγκρίζοντας. Καὶ ὁ Ἀπελλῆς ἐκοίταξε ἀτάραχος τὸ πάλεμα και ἔβραζε στὴ φαντασία του τὸ πάγκαλο ἔνειρό του. Στὸ τέλος βλέποντας πῶς ἡ ὥρα ἔχανότου ἰδιάταξε:—
 «Φέρτε τὸν ἐργάτην».
 Καὶ οἱ σκλάβοι, ἀφοῦ ὑπάκουσαν, ἔδσαν μακρὰ σκονικὰ ἀπὸ τὰ χέρια και τὰ πόδια τοῦ Διονυσόδωρου, τοῦβγαλαν τὴς πέδες, ἔστριψαν τῆς μηχανῆς τὸν τροχὸ, και εὐκολα ἔτσι ἐκύριεψαν τὸ κορμὶ του και τὸ κόλλησαν ἀπάνου στὸν ξύλινο βράχο, ἀδιάφοροι γιὰ τὴς φανές του.

Καὶ ὁ Ἀπελλῆς ντυμένος μὲ τὴν πορφύρα και μὲ τὴ χρυσὴ μίτρα στὸ κεφάλι, ἐκάθησε στὸ θρόνο τῆς τέχνης του, και συλλογισμένος ἐτήραξε τὸ μεγαλόπρεπο, δλόγυμο, κορμὶ τοῦ πανώρηου Ἑλληνα, πῶς σφιχτὰ κολλημένο πάνου στὰ ξύλα, μὲ τὰ πόδια και τὰ χέρια τετωμένα ἀπὸ τὰ σκονικὰ κὶ ὀρθάνοιχτα, ἐπάσκιζε μ' ὅλες του τὴς δυνάμεις νὰ κόψει τὰ δεσμά, κ' ἐπρισκόνταν ἔτσι τὸ στήθι του, τὰ θρεμμένα κὶ ἀντρίκια μούσκουλά του, κ' ἐλάγγευε, κ' ἐγδονότου, κ' ἐπεφτε μὲ δυνάμη πάνου στὸ ξύλινο λιθάρι.

Ἐπῆρε χρῶμα κὶ ἔρχιζε νὰ σκεδιάζει κ' ἴστεριζε μ' ἐνθουσιασμὸ πῶς ἄξιωνε πᾶσα στιγμὴ, τὴν Τιτανικὴ κορμοστασίαν τοῦ Θεβαίου, κ' ἔρρεαν νέες

ἀρμονίες ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, ἐγεννιῶνταν ἰδέες μεγαλόπρεπες στὸ κεφάλι του, και ἡ καρδιά του ἐπλημμυροῦσε αἰσθήματα σπάνια, ἄγνωρα γι' ἀφτόν ὡς τώρα, μοναμιὰς φρίκη, σπλάχνος, πόνος και ἔλεος, σ' ἕναν ἀπέραντο θαυμασμὸ μιαν καθολικὴν ἀγάπην γιὰ τὴ δημιουργίαν ὀλάκερην.

Καὶ οἱ ἄρες ἐδίδχαιναν. Τώρα ὁ ζωγράφος ἔθελε νὰ εἰκονίσει τοῦ κεφαλιοῦ τὴν ἐξφραση, και ὁ χρωστήρας του ἐσταμάτησε. Τὸ πρόσωπο τοῦ Τιτᾶνα ἔπρεπε νὰ λείει τὸν ἀνώτατον πόνου τοῦ μαρτύριου, ἐνώ τοῦ Διονυσόδωρου δὲ μολογούσε παρὰ πείσμα κὶ ἀπέραντο πόθο λεφτεριάς: ὁ σκλάβος δὲν ὑπόφερε τόσο. Καὶ ὁ Ἀπελλῆς μολονότι ἐσυγκέντρωσε ὅλην τὴ δυνάμη τῆς ψυχῆς του, δὲν ἐδιδόντου νὰ φανταστῆι ἐκείνην τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Τιτανικοῦ πάθου. Τότες ἐστοχάστηκε πῶς ἡ ἴδια ἦτον ἡ θέσι τοῦ φίλου του τοῦ Πρωτογέννη, ὅταν ἐζωγράφιζε τὸν Ἰάκυσσο, και δὲν ἐμπόρειε νὰ καταφέρει στὸ στόμα τοῦ σκυλιοῦ τὸν ἀφρό κ' ἐχαμογέλασε ἀνανογιούμενος πῶς ἡ τύχη εἶχε βοηθήσει, πῶς ἀπὸ τὸ σῶσιμο τοῦ σφογγαριοῦ ἐβγήκε ἡ τελειότης. Ἐθυμήθησε πῶς ὁ Κυθινὸς Τιμάνθης μεγαλοφάνταστα ἐδοθηθήσε σὲ μιαν ὅμοια περίστασιν, στὴν εἰκόνα τοῦ θυσιασμοῦ τῆς Ἰφιγένειας, ὅπου, ἀφοῦ μ' ὅλην τὴ δυνάμη τῆς τέχνης του ἐτύπωσε ἀπάνου στὰ πρόσωπα,

γους τῶν Συμβούλων, οἱ Σύμβουλοι δὲ θὰ μιλούσανε τόσο, γιατί δὲν ξελαρυγγιάζεται κανένας ὅταν ξέρει πὼς τὰ λόγια του θὰ πᾶνε πούφι! καὶ δὲ θὰν τὰ θαμάσει ὁ κόσμος.

Ὁ Δήμαρχος μας θάναι ἐνθουσιασμένος πού ἀπόχτησε τόσοι συνεργάτες ρήτορες, μὰ κ' ἐμεῖς οἱ ψηφοφόροι του δὲν πᾶμε πίσω, ἀφοῦ ἀπὸ τὰ πραχτικὰ τοῦ Συμβουλίου μαθαίνουμε τόσα νόστιμα πράματα.

Νὰ λ. χ. στὴ συνεδρίαση τῆς Τρίτης ἔγινε τὸ νοστιμώτατο αὐτὸ ἐπεισόδιο πού δὲ θὰν τὸ μαθαίναμε ἂ δὲ δημοσιεύανε τὰ πραχτικὰ οἱ ἐφημερίδες. Ὁ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου κ. Βουρνάζος ἐπρότεινε κάτι γιὰ τὸ φτιστατρεῖο. Ὁ σύμβουλος κ. Ἡλιόπουλος ἐπρότεινε τὸ ἀντίθετο. Ψηφίζεται ἡ πρόταση τοῦ κ. Βουρνάζου καὶ δὲ γίνεται δεχτὴ. Ψηφίζεται ἡ πρόταση τοῦ κ. Ἡλιόπουλου, τὸ ἴδιο.

Τότε σηκώνεται ὁ κ. Βουρνάζος καὶ λέει:

— Ἀφοῦ κ' οἱ δύο πρότασες μαυριστήκανε, πάει νὰ πει πὼς ἔγινε δεχτὴ ἡ δική μου!

Μ' αὐτὴ τὴ πρωτόφαντη λογικὴ ὁ κ. Βουρνάζος ἀπόχτησε τὰ προσόντα νὰ γίνῃ καὶ πρόεδρος τῆς Βουλῆς. Ψέματα;

ΣΚΟΛΙΑΖΕΤΑΙ

ἀκόμα στὶς Ἀθηναίικες ἐφημερίδες ὁ λόγος τοῦ Πρίγκηπα, ἀλλοῦ καλὰ καὶ ἀλλοῦ κακὰ. Καλὰ σκολιάζεται ἀπὸ τίς λιγώτερες, γιατί λιγώτερες εἶναι καὶ ὅσες δὲν παραδέχονται γιὰ ἀριστουργήματα πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς μυαλοσύνης ἐκεῖνα πού γίνονται κεῖ κάτω σήμερα. Καὶ κακὰ ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες πού φαντάζονται πὼς ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ παίρνει διαταγὰς ἀπὸ τὸ Θείριο.

Σκοτώθηκε ἕνας Κρητικὸς χωροφύλακας κ' ἐσκοτώθηκε πολεμῶντας τοὺς ἀδερφοὺς του ἐπαναστάτες. Κ' ἔπρεπε γι' αὐτὸ νὰ καταδεχτῆ νὰ βγάλῃ λόγο στὸ σκοτωμένο χωροφύλακα ὁ Πρίγκηπας; Μὴ χειρότερα! Τί θὰ ἴδουμε ἀκόμα!

Γράφουν καὶ ἄλλα, καὶ ὅλο γράφουν. Νὰ καταδεχτῆ ὁ Πρίγκηπας (δὲν ξέρουμε γιατί νὰ καταδεχτῆ καὶ ὄχι νὰ θελήσει) νὰ βγάλῃ λόγο σ' ἕνα σκοτωμένο χωροφύλακα δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πράματα πού μπορεῖ νὰν τὰ περιφρονῆσει μεθαῦριο ἡ ἱστορία καὶ νὰ μὴν τὰ γράφει μὲ χρυσὰ γράμματα. Δὲ θὰ πει μεθαῦριο ἡ ἱστορία, ὦ Ἀθηναῖοι Ταρταρίνοι, πὼς καταδέχτηκε ὁ Πρίγκηπας, ἀλλὰ

τοῦ Μενέλαου τὸν πόνο, τοῦ Κάλχα τὸ μυστικὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς θρησκείας, τῶν σκλάβων, πού φερναν ἀγκαλιὰ τὴν βασιλοπούλα, τὸ σάστιμα, τὸ σπλάχνος, τὸ θαυμασμὸ, καὶ στῆς ἴδιας τῆς Ἰφιγένειας τὴ μορφή καὶ τὴ στάση τὴν ἀπελπισία, — ἔπειτα ἐσκέπασε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγαμέμνονα, γιὰ νὰ δώσει ἐλιφτερον ἀέρα στὴ φαντασία, ἐχφράζοντας ἔτσι περισσότερο παρὰ ὅ,τι ἐξωγράφει. Οὔτε ἀρμυζε, οὔτε ἐμποροῦσε ὁ Ἀπελλῆς νὰ μεταχειριστεῖ γιὰ τὸν Προμηθεῖα τοῦ παρόμοια μέσα. Τὸ πρόσωπο τοῦ Τιτᾶνα ἔπρεπε νὰ παρασταθεῖ σ' ὅλο του τὸ μεγαλεῖο, στὸν ἀνώτατον πόνο τοῦ αἰώνιου ψυχομαχημοῦ, πού δὲν ἐλπίζει οὔτε θάνατο.

Κ' ἐσυλλογιότου ὁ Ἀπελλῆς μὲ κατάνυξη.

Ἐάφως τὸ Δαιμόνιο τῆς τέχνης ἐμίλησε στὴν καρδιά του. Εἶδε μὲ τὸ νοῦ του τὸν πίνακα καμωμένον, μεγαλόπρεπον, πανώρηον, ἕνα δεύτερο δράμα τοῦ μεγαλόστομου Δισκύλου ζωγραφισμένο. Τὸ μάτι του ἔφεξε, ἡ καρδιά του ἀνταρσίαστηκε στὸ μεγάλο του στήθι, καὶ εἶπε μὲ παράπονο τοῦ τυραγνισμένου σκλάβου: — «Σοῦ χαρίζω τὴν ἀθάνατη ζωὴ τῆς τέχνης; ἀλλὰ πρέπει νὰ σὲ σκοτώσω».

Καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἀπολογήθηκε ἀπὸ τὸ γκρεμὸ του μὲ βραχνὴ φωνὴ καὶ μὲ κατάκαρδο μῖσος: — «Τὸ ξέρω. Γιατί μ' ἔδωκε σ' ἐμένα ὁ Περδίκκας;

πὼς ὑψώθηκε βγάζοντας λόγο σ' ἕναν ταπεινὸ χωροφύλακα πού σκοτώθηκε ἐκπληρώνοντας τὸ καθήκον του.

ΤΡΕΙΣ

Ἐγγλέζοι ναῦτες τὴν περασμένη Κυριακὴ στὸ Στάδιο, μὲ τίς κόκκινες ζακέτες τρῦς, σὰν παπαροῦνες ἀνάμεσα στὸν τόσο κόσμο, στεκόντουσαν σὲ προσοχὴ ἄλογοι καὶ ἀκίνητοι, σὰν κολῶνες, χαιρετῶντας στρατιωτικὰ, ἀπὸ τὴ στιγμή πού κατέβηκε ἡ Βασίλισσά τους ἀπὸ τὴν ἀμαξά ἴσα μὲ τὴ στιγμή πού πῆγε κ' ἐκάθησε στὸ βασιλικὸ θρόνι πλάι τοῦ Βασιλιά μας.

Τοὺς πρόσεξε ἡ Βασίλισσά τους ἀνάμεσα σὲ τόσο κόσμο; Μπορεῖ καὶ ὄχι. Τοὺς ξεχώρισε ὅμως καὶ τοὺς πρόσεξε ὁ ἄλλος κόσμος, καὶ ὅσοι θελήσανε νὰ σκεφτοῦνε λίγο θὰ βρῆκανε γιὰ ποῖο λόγο ἡ Ἀγγλία εἶναι μεγάλο ἔθνος.

Μὲ τέτοιους πειθαρχικοὺς στρατιωτῆς κάθε ἔθνος γίνεται μεγάλο καὶ δοξάζεται.

Η ΓΙΑΚΟΥΜΙΝΑ

λοιπὸν δὲν ἐγέννησε. Αἶ, κ' ἔπειτα; Πρέπει νὰ καταδιωχτῆ γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν Βίσαγγελια; Καὶ φάρσα νάνα, χαρὰ σ' ἐκείνους πού καταφέρανε μιὰ γριούλα ὀδοντάρκα νὰν τὸ πιστέψει πὼς ἔκανε παιδί καὶ νὰ κάνει καὶ τὸν κόσμο νὰ πιστέψει στὸ θάμα.

Καὶ τὸ κάτω κάτω, κάτι γέννησε ἡ Γιακουμίνα, ἀδιάφορο ἂ δὲν εἶναι παιδί αὐτὸ πού γέννησε, ἀφοῦ γέννησε τόσες χιλιάδες χρονογραφήματα στὶς Ἀθηναίικες ἐφημερίδες σὰ νάτανε κουνέλα.

Τὴν κάνανε, λέει, ἀνάγνωσμα οἱ ἐφημερίδες. Ἄς βαστοῦσε λίγο ἀκόμα αὐτὴ ἡ φάρσα καὶ θὰν τὴν παραλαβαῖνανε οἱ δραματογράφοι μας νὰν τὴν κάνοινε τραγωδία γιὰ τὸ Λασσάνειο. Ὁ Κουρούπης, μαθαίνουμε, ξεσκουρίαζε τίς πέννες του γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ ὁ Ἀμπελάς ἐσέλωνε τὸν Πήγασό του. Τέτιο θέμα οὔτε στὴ Βυζαντινὴ ἱστορία θὰν τὸ βρῆσανε.

ΜΙΑ

πολὺ ὀμορφὴ κρίση τοῦ φίλου Στέφανου Ξενόπουλου γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ἔκθεση τοῦ «Παρνασοῦ» διαβάσαμε στὴν «Ἐστία» τῆς Τετάρτης. Ὁ Ξενόπουλος μᾶς ἀπόδειξε πὼς ἡ ἔκθεση αὐτὴ εἶναι κακο-

τεχνικὴ καὶ πὼς οἱ καλλιτέχνες μας περισσότερο φροντίζουνε γιὰ τὴν ἀνατομία τοῦ κορμιοῦ, μὴ λογαριάζοντας καθόλου τὴν «ἀνατομία τῆς ψυχῆς» πού εἶναι καὶ τὸ κυριώτερο γνώρισμα κάθε ἀληθινοῦ καλλιτέχνη.

Γιὰ ἕνα μοναχὰ λυπηθήκαμε, πού ὁ Στεφανῆς σὰ γελοιογράφος πού εἶναι, δὲ μᾶς τὴ σκάρωσε τὴν κρίση του γελοιογραφικὰ, μὰ τὸ πῆρε τὸ πρᾶμα ἔτσι σοβαρὰ, ἴσως γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσει τὸν ἀδερφό του Γρηγόριο πού εἶναι σοβαρὸς κριτικὸς.

Δὲ θέλουμε μ' αὐτὸ νὰ πούμε πὼς ἡ κρίση τοῦ Στεφανῆ δὲν εἶναι σοβαρὴ. Κάθε ἄλλο. Σοβαρὴ καὶ σοβαρώτατη. Μὰ ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει τὰ ἐκθέματα, φαίνονται σὰ νὰ μὴν τὰ γέννησε μὰ σὰ νὰν τὰ πόρρηξε ἡ Τέχνη, καὶ γι' αὐτὸ μποροῦσε νὰ μᾶς τὰ παρουσιάσει σὲ μιὰ σειρά καρρικατοῦρες συνταφιασμένες μὲ τὰ κατάλληλα νοστιμώλογα.

Η ΕΛΕΝΗ

Καὶ πού δὲν ἐβλεπες ἀγάπης δάφνες! Καὶ πού δὲν ἄκουες λατρείας ὕμνους μεθυσμένους στὴ μαγεῦτρα τὴ ζωὴ!

Πέρα—οἱ ψαροπούλες, τὰ λατίνια, οἱ ψάθες καὶ τὰ μπρατσειεράκια μὲ τὰ κάτασπρα παννιά τους, στὶς στεριές σιμὰ ἢ στάνοιχτά, στὸ πῆλαγο, ἀφίναν πίσω τους τὸνα νησάκι καὶ ἔπιαναν τ' ἄλλο.

Κοντὰ—στὴ γύρω σου ξερὰ, μιὰ δροσπρασίση ὀμορφὰ χαιδεύε τὰ βουνακία τοῦ νησιοῦ μας.

Ἐνας σωρὸς βράχοι, κορνιζωμένοι ἀπὸ πράσινες χαμηλὲς φυτρωσιές ριζωμένες στὸ λίγο χῶμα πού τοῦ χειμῶνα τὰ νερὰ ἔφεραν κ' ἐρρίζαν στὴν κάθε σκιμαδά, στὴν κάθε ρωγμῇ,—νὰ ἡ φτωχικὴ εἰκόνα τοῦ νησιοῦ μας.

Μερικὰ σπουργιτάκια πού γύρευαν δέντρο γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν πηδοῦσαν ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα.

Ἐγὼ τραβοῦσα μόνος τὸ δρόμο πού θὰ μ' ἔφερνε στὸ παλιόκαστρο. Ἦταν θαρρῶ μῆνας Μάρτης.

Σὲ λίγην ὥρα ἤμουν κλεισμένος στὸ ρημοκκλησάκι τῆς Ἁγίας Μαρίας, μὲ τὴν Ἐλένη μαζύ, πού πρὶν ἀπὸ μένα μιὰν ὥρα ἦρθε νὰ θυμιάση καὶ ν' ἀνάψῃ τὰ καντήλια, γιατί τόχε ταξιμιό.

Κ' ἐκεῖ; Τί στιγμὲς ἀξέχαστες! Ἐκεῖ γονατισμένοι ταπεινὰ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης κάναμε τὸν ὄρκο τῆς ἀγάπης μας. Φιλήσαμε

πρὶν τὸν ἐλεφτερώσεις;»

Καὶ ὁ Ἀπελλῆς πού ἐμελετοῦσε τὴν στιγμήν ἐκείνην τὴν ψυχὴ τοῦ καταδικασμένου ἐτράβηξε τὰ χέρια του μὲ βία καὶ τῆς εἶπε μὲ σοβαρότητα: — «Ἦουχία!» Κ' ἐκοίταζε μὲ πόθος τὸ Διονυσόδωρο, πού ξακκολοῦθησε τὲς φωνές του.

Ἡ Καμπάσπη εἶχε πέσει κατὰ γῆς κ' ἐκρούθε τὸ πρόσωπο μέσα στὰ χέρια. Καὶ τέλος ὁ Ἀπελλῆς ἐδιτάταζε τοὺς δούλους νὰ λύσουν τὸν ἀδερφό της, κ' ἡ ἱλιπὶδα ἐξανάφεξε στὴν καρδιά τῆς ἐσηκώθηκε γελοκλαίνοντας καὶ ἀγκάλιασε τὸ ζωγράφον, ἐνῶ οἱ δούλοι ἐπαιρναν τὸ Διονυσόδωρο δειλιασμένον ὄζω.

«Ἀπελλῆ» εἶπε «ἔφερα τὰ ρούχα· μούταξες τὴ λεφτεριά του».

Τότες στὴν καρδιά τοῦ τεχνίτη, πού δὲν τὴν ἐκοίταζε, ἡ τέχνη ἐπάλεψε μὲ τὴν ἀγάπην καὶ μὲ τὸ σπλάχνος. Ἐνόησε ὁ ἴδιος τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἐμελετοῦσε, τὸ μέγανον καῦμό πού ἐτοίμαζε τῆς τρυφερῆς Καμπάσπης, ὠρολογήθηκε καὶ ὅλας τὰριστοσύνημα, τὴν ἀθανασία, τὴν πρωτόφαντην ὠραιότητα τοῦ Τιτανικοῦ κορμιοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ στόμα του ἀθέλητα ἐβγήκαν τούτα τὰ λόγια: — «Κοίτα, εἶνε ἀκάμωτος ἀκόμα, ἀλλὰ βλέπε πὼς λάμπει ὁ Προμηθεὺς μου· αὔριο ἐλεφτερώνεται, ὅμως τὴν αὐγὴ

Ἦμουν καταδικασμένος νὰ τυμπανιστῶ, ὅταν μ' ἐγύρεψαν γιὰ τὸ καταραμένο σπῆτι σου, κ' ἐνόησα τότες τὴν τύχη μου, ἀπάνθρωπε. Ὡ θῆβα, ὦ Ἐλλάδα, πάει ἡ ὕστερή σου ἐλπίδα».

«Δὲ λὲς ἀλήθεια» τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἀπελλῆς «κοίτα!» Καὶ τὰ μάτια τοῦ Διονυσόδωρου ἔπεσαν ἀπάνου στὴν ἀκέφαλην εἰκόνα, πούδειχνε καὶ ἀκάμωτη ἀδιήγητο μεγαλεῖο· θιαμάζοντας ὁ ἴδιος τὸν ἱερό του εἶπε θαυμάζοντας:

«Ἀληθινὰ τέτιος εἶμαι;»

«Ναί, δύστυχε» ἀποκρίθηκε ὁ Ἀπελλῆς ἀναστενάζοντας. Κι' ὁ σκλάβος ἐβάλληκε τώρα νὰ φωνάζει τρελλὸς στὴν ἀπελπισία του. Τὰ μαλλιά του ἦταν ὀρθωμένα, τὸ μάτι του κόκκινο, τὸ στήθι του φουσκωμένο καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλια του ἔβγαλναν κάπου, κάπου, λόγια μεγάλα καὶ ἀσυνάρτητα: «Θῆβα, Ἐλλάδα, λεφτεριά, ἀποστασία» σὰν οἱ ὕστερες λέξεις τῶν στοχασμῶν πού ἀνακάτοναν τὰ σπλάχνα του, καὶ ἀνασασμοὶ καὶ βόγγοι καὶ παράπονα.

Κι' ὡς τόσο εἶχε ἔρθει τὸ σούρουπο, καὶ ἡ Καμπάσπη ἐγύρισε στοῦ ζωγράφου· καὶ ἀκούοντας τὲς φωνές τοῦ Διονυσόδωρου ἐμπῆκε τρομασμένη στὰργαστήρι καὶ βλέποντας τὸ τεράστιο θέαμα ἔπεσε κλαίνοντας στὰ γόνατα πιάνοντας τὰ χέρια τοῦ ἐξουσιαστῆ της, κ' εἶπε: — «Θὰ μοῦ τὸν σκοτώσεις

πρώτα την αγία εικόνα κ' ύστερα φιληθήκαμε. Κ' οί δυο τρέμαμε σαν τὸ φύλλο πού τὸ φυσᾶ τὸ νυχτοπουέντη ἢ πνοή.

Τὸ θαμπὸ φῶς τῶν καντηλιῶν, πού τὰ εἶχεν ἀνάψει πρὶν πάγω ἀκόμη, κ' οἱ λίγες ἀχτίδες πού χώθησαν ἀπὸ τὸ μονόφυλλο παραθυράκι, μ' ἔκαναν νὰ ξεχωρίσω στὰ μεγάλα ἐκείνα μάτια της—ὦ! τὰ μάτι της!—κἀτι χοντρά δάκρυα. Νὰ σὲς πῶ, φοβήθηκα. Καὶ τὸ μυστήριο τῆς σωμασιᾶς ἐκείνης πού μὰς περικύκλωνε μ' ἔκανε νὰ φοβηθῶ πῶς πολὺ.

—Τί ἔχεις δά; τὴν ἐρώτησα τρομασμένος. Γιατί κλαῖς, Ἐλένη;

Στὴν ἀρχὴ δὲ μοῦπε τίποτα, μόνο μ' ἔβλεπε κατάμματα. Ὑστερ' ἔμα με εἶδε ν' ἀνησυχῶ

—Νὰ γιατί σ' ἀγαπῶ πολὺ-πολὺ, μοῦ λέγει δειλὰ δειλὰ.

Κι' ἀρχισ' εὐθὺς νὰ χαμογελᾷ τὸ δακρυοβρεγμένο προσωπάκι της, πού λὲς κ' ἔμοιαζε σὰν ἀνοικτὸ τριαντάφυλλο γεμάτο στάλες νυχτερινῆς δροσιᾶς.

«Ὑστερ' ἀπὸ λίγα λεπτὰ κατέβαινε τὸ δρόμο πού τραβᾷ γιὰ τὴν πολιτεία. Ἐγὼ—πού δὲν ἦταν πρῆπο γιὰ τὰ μάτια τοῦ κόσμου νὰ καταίβω μαζὺ της—τὴν ἔβλεπα ἀπ' τὸ παραθυράκι τοῦ ρημοκλήσιου νὰ μοῦ φεύγῃ σὰ φτερωτὴ ἐλπίδα τῆς πρώτης ἡλικίας. Ἡ καμμέν' ἢ Ἐλένη! Πεντέξη φορές γύρισε τὸ ξανθὸ της κεφαλάκι νὰ μοῦ γελάσῃ καὶ νὰ μου πῆ «καλὸ βράδυ».

Ἄμα χάθηκ' ἐκείνη, πῆρα κ' ἐγὼ τὸ δρόμο.

Εἶχα φύγῃ στὴ ξενητεία κ' ὕστερ' ἀπὸ τρία χρόνια εἶχα γυρίσει ὀπίσω στὸ μικρὸ μου νησί. Ἦταν χυνὸπωρος.

Μιά μέρα πῆρα καὶ πάλι τὸν ἀγαπημένον δρόμο πού φέρνει στὸ «Παλιόκαστρο» γιὰ νὰ θυμηθῶ τὰ πρωτινά μου.

Κ' εἶδα πάλι πέρα,—τὰ λατίνια, οἱ ψαροπούλες, οἱ ψάθες καὶ τὰ μπρατσειράκια μὲ τὰ κάτασπρα πανιὰ τους στὶς στεριές σιμά ἢ ἀνοικτὰ στὸ πέλαγος ν' ἀφίνουν πίσω τους τῶνα νησάκι καὶ νὰ πιάνουν τᾶλλο.

Μὰ κοντὰ μου, στὴν τριγύρω μου ξερά, εἶχε πιά μαραθῆ δλότελα ἀπὸ τοῦ κκλοκαιροῦ ἡλίου τὴ ζίστη ἢ δροσοπράσινη ὠμορφιά, πού χαίριε τὰ βουνακία τοῦ νησιού μας τὴν ἀνοιξή.

Θλιμμένοι κοιτάζα ἀπάνωθί μου τὰ ταξειδιάρικα χελιδονάκια, πού λυπημέν' ἀφίαναν τὶς ζεστές

θὰ προσφέρω θυσία, σ' ἕνα βωμὸ τοῦ Ἥλιου, πάνου στὴν κορφή τοῦ Τμῶλου· ὁ Θεὸς πρέπει νὰ βοηθήσει τὸ ἔργον».

I.

Ἦταν ἀκόμα νύχτα βαθεῖα, ὅταν ὁ Ἀπελλῆς ἐσηκώθηκε. Ὁ Αὐγερινὸς δὲν εἶχε βγεῖ ἀκόμα καὶ ἡ Πούλια ἐμεσουράνιζε. Οἱ δούλοι στὸν ἀντρώνα εἶχαν σηκωθεῖ καὶ κείνοι κ' ἐτοιμαζόνταν γιὰ τὴ θυσία· ὁ ἱερέας τοῦ Ἀπόλλωνα εἶχε κοιμηθεῖ στὸ σπῆτι τοῦ ζωγράφου· ἀποβραδὺς εἶχαν ἀγοραστεῖ τὰ ζῶα γιὰ τὴ θυσία, πού τὰ φόρτωναν τώρα σ' ἕνα ἀμάξι. Καὶ ἀφοῦ ὅλα εἶταν ἔτοιμα, σ' ἕνα δεύτερον ἀμάξι ἐκάθισαν οἱ δούλοι τὸ Διονυσόδωρο, καὶ μαζὺ τοῦ ἱμπήκαν τέσσεροι σκλάβοι, δύο Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ὀλυμπο, μεγάλοι, ὠμορφοί, ντυμένοι μὲ λευκὰ φορέματα, καὶ δύο ἄλλοι Σαρμάτες, μὲ γυναίκια στολῆ δυνατοὶ κ' ἐκείνοι καὶ μελαψοί. Σ' ἕνα τρίτον κάρρο εἶταν τὰ σύνεργα τῆς θυσίας καὶ αὐτοῦ ἀνέβηκε ὁ ἱερέας, καὶ σ' ἕνα τέταρτον πού ἦταν ζεμμένο μὲ τέσσερα μακεδονίτικα ἄτια ἱμπήκε μοναχὸς ὁ Ἀπελλῆς, μεγαλόπρεπος, ντυμένος μὲ τὴν πορφύρα μ' ἕνα χρυσὸ στεφάνι στὸ κεφάλι, μ' ἕνα χρυσὸ σκῆπτρον στὸ χέρι, μοιάζοντας ἔτσι τοῦ Δία τοῦ κοσμοκράτορα. Πολλοὶ σκλάβοι ἐκρατοῦσαν ἀναμμένα δαυλιὰ κ' ἐμελλαν ν' ἀκολουθήσουν πεζοί, ὅπως καὶ μερικὲς

φωλιές τους γιὰ νὰ πᾶν σ' αὐτοὺς ξένους τόπους, ὅπου τᾶφερνε ἡ σιδερίνια ἀνάγκη.

Πῆγα καὶ πάλι στὸ ρημοκλήσι τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μὰ τί σύμπτωση! Βλέπω—τί θαρρεῖτε;—τὴν Ἐλένη μέσα στὸ μικρὸ ἐκκλησάκι ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια. Στέκω στὴν ἀνοικτὴ πόρτα καὶ ρίχνω μιὰ ματιὰ τριγύρω μου. Ἐαναθωρῶ τὶς πλάκες πού πάνω σ' αὐτὲς δῶ καὶ τρία χρόνια γονατισμένοι κ' οἱ δυο μὰς ταπεινὰ μπρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης κάναμε τὸν ὄρκον τῆς ἀγάπης μας. Θυμοῦμαι τὴ στιγμή πού φιλήσαμε τὴν ἀγία εἰκόνα πρώτα κ' ὕστερα φιληθήκαμε.

Ἄξάφνου γυρίζει ἡ Ἐλένη καὶ μὲ θεωρεῖ. Παράξενον πῶς ὁ ξαφνικὸς ἐρχομὸς μου δὲν τῆς ἔκαμε τὴν παραμικρὴν ἐντύπωση. Ἐκείνη ἐφαινόταν βυθισμένη σὲ μιὰ σκέψη βαθεῖα σὰν τὸν ὠκεανό.

Τὸ θαμπὸ φῶς τῶν καντηλιῶν κ' οἱ λίγες ἀχτίδες πού χώθησαν ἀπὸ τὸ μονόφυλλο παραθυράκι μ' ἔκαναν νὰ ξεχωρίσω πάλι στὰ μεγάλα κείνα μάτια της—ὦ! τὰ μάτια της!—κἀτι χοντρά δάκρυα.

—Τί τρίχει, Ἐλένη; τὴν ἀρώτησα. Γιατί κλαῖς;

—Εἶναι πέντε μέρες, καμμένε, πού ἀμόλαρε ἀπὸ τὴ Ρόδο μὲ τὸ τρεχαντήρι του κι' ἀκόμα νὰ φανῆ... Ἄχ πῶς συλλογοῦμαι. Φοβοῦμαι μὴν τύχη—ἡ Μεγαλόχαρη νὰ μὲ βγάλῃ ψεύτισσα—κ' ἔπαθε τίποτα....

—Μὰ ποιὸς, Ἐλένη;

—Ὁ ἀντρας μου δά, ὁ Σταῦρος.

Καστελλόριζο.

MIX. Γ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Στὴ φημερίδα «Deutsche Warte» τοῦ Βερολίνου, στὶς 10 τοῦ Ἀπρίλη 1905, (ε.ν.), δημοσίεψε ὁ καλὸς φίλος μας καὶ συνεργάτης τοῦ «Νουμά» κ. Alex. Steinmetz ἄρθρον πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὸ γλωσσικὸ μὰς ζήτημα. Στὸ ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ ὁ συνεργάτης μὰς ζουγραφίζει μὲ χτυπητὰ χρώματα τὸ πτωχόμισμα πού παθαίνει τὸ ἔθνος μὰς ἀπὸ τοὺς δασκάλους, καὶ μιλώντας γιὰ τὰ Βαγγελικά καὶ τὰ Ὀρεστεϊκά δίνει στοὺς Γερμανοὺς ἀναγνώστες του νὰ καταλάβουν τί στενοκεφαλιὰ καὶ τί ἀφιλοπατρία μὰς δέρνει ἀφοῦ ἀγωνιζόμεστε νυχταμέρα νὰποχτη-

νώσουμε μὲ τὴν καθαρεύουσα μὰς τὸ λαὸ καὶ νὰν τὸν ρήξουμε σὲ πυκνότερον σκοτάδι ἀπὸ κείνον πού βρίσκεται σήμερα.

«Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς, γράφει πολὺ σωστὰ καὶ μὲ μεγάλο πόνον κ. Steinmetz στὸ ἄρθρον του, εἶναι σὲ θέση νὰ διαβάζον τὴ «Νέα Διαθήκη» στὴ μητρικὴ τους γλώσσα, καὶ μόνο ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς μέσα σὲ ὅλα τὰ πολιτισμένα ἔθνη κάνει στὸ ζήτημα αὐτὸ ἐξαίρεση».

«Τί εἶναι τώρα αὐτὴ ἡ καθαρεύουσα;» ρωτᾷ παρακάτου. «Δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μιὰ τεχνητὴ γλώσσα κατωμένη ἀπὸ διάφορους Βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς σχολαστικοὺς, μιὰ γλώσσα πού μοναχὰ στὴ σύνταξιν διαφέρει λίγο ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀττικὴ διάλεκτον, ἐνῶ οἱ λέξεις καὶ τὸ τυπικὸ της εἶναι σχεδὸν καθαρὰ ἀρχαιοελληνικά. Κάθε ξένος πού ξέρει τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μπορεῖ σὲ λίγο νὰ συνειθίσει νὰ διαβάξῃ Ἑλληνικὲς ἐφημερίδες κ' ἐπιστημονικά συγγράμματα γραμμένα, τὰ πῶς πολλὰ, σ' αὐτὴ τὴ γλώσσα. Ἡ μεγαλύτερη δυσκολία ἴσως εἶναι ὅτι πολλὲς ἀρχαῖες λέξεις ἔχουν πάρει ἄλλη σημασία στὴν καθαρεύουσα. Πῶς τώρα μιὰ τέτια ἀφύσικη καὶ τεχνητὴ γλώσσα πρέπει σῶναι καὶ καλὰ νὰ γίνῃ χτῆμα τοῦ Ἑλλ. λαοῦ, αὐτὸ μπορεῖ κι αὐτοὶ ἀκόμα οἱ ὀπαδοὶ τῆς καθαρεύουσας καλὰ καλὰ νὰ μὴν τὸ ξέρουν».

Ὁ κ. Steinmetz θὰ γράψῃ κι ἄλλα ἄρθρα γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ γιὰ τὴ σύγχρονη οἰκονομία μὰς στὴ «Deutsche Warte», γιατί εἶναι ταχτικὸς ἀνταποκριτὴς της κ' ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν πατρίδα μὰς περισσότερον — τί νὰν τὸ κρῖθουμε; — ἀπὸ πολλοὺς πατριώτες μὰς.

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

Ἄπο Πέμπτῃ σὲ Πέμπτῃ

Ἐπουρογὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Θ. Π. Ντεληγιάννης

Σκοτωμοί.—Λεσκάδα 1, Βόνιτσα 1, Ἀθήνα 1, Πάτρα 1.

Λαβωμοί.—Ἀθήνα 11, Περαιᾶς 4, Ἐπαρχίης 6.

Κλεψές.—Ἀθήνα 16, Περαιᾶς 12, Ἐπαρχίης 14.

ἄλλες σκλάβες. Μόνο ἡ Καμπάσπη δὲν ἦταν μαζὴ.

Ἡ συνοδεία ἐπῆρε τὸ δρόμον τοῦ Καῦστριανοῦ κάμπου, πρὸς τὰ Ὑπαιπα, ὅπου τοὺς ἐξημέρωσε, καὶ ἔφτασε στὴν κορφή τοῦ Τμῶλου σὰν ἔβγαίνε ὁ Ἥλιος. Ἀφοῦ ὁ ἱερέας ἐπρόσφερε τὴ συνειθισμένη θυσία, καὶ ὁ Ἀπελλῆς ἐξέτασε εἰπετα τὸ βουνο. Ἡ ράχη ἦταν στὴν κορφή τῆς στενόχωρης, ἐχυνότου γλυκὰ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἐφεσος, μὰ ἦτον ἀπόγκρημη, ὀρθή, πρὸς τὴν Ἀσία, πέφτοντας σ' ἕνα βαθὺ φαράγγι, πού ἐσκιζε τὸ βουνο πατώκορφα, κρεβάτι: καποιανοῦ ξεροπόταμου· οἱ πέτρες τοῦ γαιροῦ ἦταν σουβλερές, κι' εἶχαν τὸ χρώμα τῆς σκούριας· ἕνα στενὸ στρατὶ πατημένο ἀπὸ τᾶγριόγυδα ἐτρογύριζε τὸ βράχο, καὶ τρογύρου ἐσηκόνονταν, φοβερίζοντας τᾶστραποπέλεκα, ἄλλες κορφὲς ψηλότερες ἢ χαμηλότερες, ἀγριες, φόκκινες καὶ κείνες, ἀκαρπες χωρὶς δέντρο καὶ χορτάρι. Ἀλλὰ ἀντίπερα ἀπὸ τὸ φαράγγι καὶ πολὺ σιμά στὴν κορφή τοῦ βουνού, τόσο πού τᾶγριόγυδα ἐμπορούσαν νὰ πηδήσουν τὸ βάραθρον, ἦταν ἕνα στενὸ σιὰδι, ἢ κορφή χαμηλότερης ράχης. Ἀφοῦ ὁ Ἀπελλῆς ἔκαμε νὰ στήσουν τὸ μισοτελειωμένον πίνακα, τὸ θρόνον του κ' ἕνα σιὰδι γιὰ τοῦ ἡλίου τὲς ἀχτίδες, κι' ἀφοῦ ἐτοίμαζαν τώρα μερικοὶ σκλάβοι τὰ χρώματα.

Κι' ὁ ζωγράφος μὲ λυπημένο βλέφαρον ἐδιάταξε

τοὺς Ἕλληνες σκλάβους νὰ δέσουν τὸ Διονυσόδωρον πού ὡς τότες δὲν εἶχε βγάλῃ ἄχνα ἔχοντας ἀπόφαση νὰ τελειώσῃ τὴ τυραγνισμένη ζῆση του, μὰ ἐκείνοι ἀρνηθῆκαν λέγοντας:—«Πῶς θὰ σκοτώσουμε ἕναν Ἕλληνα, ἕναν ὁμοεπίματό μὰς;»

Καὶ ὁ Ἀπελλῆς θιαμάζοντας εἶπε:—«Τὰ ἴδια λόγια ἐπρόσφεραν καὶ ὁ Ἡρακλῆς μὲ τὸν Ἑρμῆ, ὅταν ἐδενοτόν ὁ Προμηθέας». Κ' ἐπρόστεσε ἀποφασισμένος κοιτάζοντας τοὺς Σαρμάτες:—«Κρᾶτος, καὶ Βία, δέσετέ τον».

Ὁ Διονυσόδωρος ἐκοίταξε λυπημένος, ἀνήσυχος, ἀμίλητος, τοὺς Σαρμάτες πού τοῦ ἐφορούσαν τὲς πῆδες στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια, ἢ ὄψη του ἦταν ἀχνισμένη ἀπὸ τὰ χτεσινὰ μαρτύρια, τὴν ἀγρύπνια, τὸν κόπον τοῦ ταξειδιοῦ, τὴ θωριά τοῦ θανάτου. Ἦταν δεμένος μ' ἄλλα σκοινιά καὶ δὲν ἤμπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ.

Ὁ Ἀπελλῆς ἐπῆγε κ' ἐκάθησε στὸ θρόνον τῆς τέχνης του στὸ ἀντικεῖνον βουνο, καὶ οἱ Σαρμάτες ἔβλεπαν τὰ σκοινιά τοῦ Διονυσόδωρου, κρατῶντας τὸν ἀπὸ τοὺς μακρυνοὺς ἄλυστους πού ἦταν κολλημένοι στὲς πῆδες, ἀναμείνοντας τὴ διαταγὴ τοῦ ζωγράφου. Καὶ τοῦτος, ἀφοῦ ἔρριξε τὸ βλέμμα στὴν τραγικὴ σκηνογραφία τοῦ βουνού, πού ὀρθονόνταν ἀπέναντί του, κρούθοντας τὸν περσώτερον οὐρανό, εἶπε:—«Κρᾶ-

Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ

(Λίγα Κομμάτια)

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Του Κωστή Παλαμά

Ξαναιωτή του τραγουδιού γλυκιᾶς λεβαντοσύνης,
Πλάστη ἐκκλησιᾶς τριθέμελης στῆς Σκέψης τὸ βασιλίο,
Μεγάλε, ποῦ δὲ σ' ἔσκιαζε τῆς χλαλοῦς τὸ κύμα,
'Αἰτέ, ποῦ ἄθραμπα ἀντίκρουσε τὸν Ἥλιο τῆς Ἀλήθειας,
Δέξου ἔτι στὸ φῶς μοῦφερα πάθος καινούργιας τέχνης.
Δίπλα σου τὸ τραγοῦδι μου κρυφὴ περφόνια νοιώθει
Σὰν τὴ φτωχοῦλ' ἀγράμμιτλη στοὺς κλώνους τοῦ πλατάνου.

1.

*Ακουσα τί εἶπες μου, Ζωὴ γιομάτη φῶς καὶ μάγια.
Κι ἀργόφερα τὸ στοχασμὸ στὰ μουδιασμένα χεῖλη
Νὰ φανερώσῃ τῆς καρδιάς τὴν τρισβάθῃ λαχτάρα
Γιὰ τὸ κρυφὸ ξανάκουσμα τῆς ἁμορφῆς σωνῆς σου.
Θέλω νὰ σμιῶμαι τὸνετρο μὲ τὰ βαθιά σου λόγια,
Ὅπως τὸ φῶς τοῦ φαγγαριῦ μὲ τὸ λευκὸ λουλούδι,
Γιὰ νάρθη ὄμπρὸς μου ἀνειρευτὸς κι ἀγαπημένος κόσμος,
Κόσμος ποῦ καθρεφτίζεται στῆς ὁμορφιάς τὰ μάτια.
'Ακόμα δὲν τὴ γνώρισα τὴ δύναμή σου ποῖα εἶναι
Κι ἔνθισε ἐντός μου φουντωτὸ τὸ δέντρο τῆς ἀγάπης.
Στέκω βουδὸς κι' ἄδότημος ὄμπρὸς στὸ μέγα θάμα,
Μὰ ὁ νοῦς μου παίρνει ἐδηγητὴ τὴν πλάστρα δύναμῆ σου
Κι ἀρχίζει τὸ ταξίδι του στὰ τρισάστρα τῆς ζήσης
Προσκυνητῆς τῆς ὁμορφιάς καὶ σκλάβος τῆς ἀλήθειας.
Μακριδὸς ὁ δρόμος πᾶρχισα κ' ἡ δύναμή μου λίγη.
Πᾶρ' ἀγναντεύω τὸ βουνὸ μὲ τὴν ψηλὴ κορφή του,
Τις μυριοχρώματες πλαγιές, τις κελαδίστρας βρύσας,
Τὴν ἄγια γλύκα ποῦ σκορπᾶει τὸ ταπεινὸ ἔρμολοῦσι,
Μὰ λόγος βασιορέματος τὴ ρίζα στεφανώνει.
Πῶς νὰ διαβῶ, ποῦ ἀνέμπορα τὰ πόδια μου λιγίζουν;
Θωρῶ σε, αἰτέ ἀπλοφτέρουγε, νὰ τριγυρνᾷς τὰ ψήλου
Κι ὁ πόθος μέσα μου γεννάει τοῦ πόνου τὸ σαράκι,
Τι ἐγὼ φερέδ δὲν ἔχω νὰ πετάξω ὡς ἐκεῖ πάνω,
'Εκεῖ ποῦ ἡ γαληνὴζωη μὲ γλυκοκράζει φύση.
Μὰ ἡ δύναμή σου μὲ τραβάει καὶ χώνουμαι στὸ λόγγο.
Τώρα μέσα στὸ δύσκολο ταξίδι μου ἄς γροικῆσω
Νάντιδονοῦν τριγύρω μου τὰ δυνατὰ σου λόγια
Καὶ νὰ σκεπάζουν τὴ βουὴ ποῦ ἀκράτητη ξεσπάει
'Απὸ γητεύτρεις θύμησες κ' ἐλπίδες ὄνειριάρεις.
'Εδῶ, ποῦ ὁ δρόμος μου ἄρχισε νὰ δείχεται ποῖος εἶναι,

τοῦ καὶ Βία, κρεμάστε τον».

Καὶ οἱ Σαρμάτες, τραβώντας, ἔκαμαν νὰ γλυ-
στρήσει τὸ κουφάρι τοῦ Θεβαίου πάνου στὸς μυτερὲς
πέτρες τοῦ Τριώλου, ποῦ τὸ λάβωσαν, κ' ἔκαναν νὰ
τρέχει τὸ αἷμα βάφοντας τὰ κόκκινα χαράκια μὲ
κοκκινότερο χρώμα. Ὁ πόνος ἐξωγραφήθηκε στὸ
πρόσωπο τοῦ Διονυσόδωρου, ἔνα ψιλο φωνητὸ ἐβγήκε
ἀπὸ τὸ λαροῦγγι του, τὸ κεφάλι του ἐγύρισε ἀνά-
ποδα, τὰ μάτια του ἐλαμψαν ὀρθάνοιχτα, τὸ στόμα
του ἐζάβωσε. Καὶ ὁ Ἀπελλῆς εἶπε θιαμαζοντας,
ἀλείφοντας χρώμα τὸ χρωστῆρα: — «Ναί τίτοιος
ἦταν».

Τὰ πόδια τοῦ Διονυσόδωρου εἶχαν πατήσει πά-
νου στὸ στενὸ δρομὶ, ποῦ ἐτρογύριζε τὸ βάραθρο, καὶ
τὸ βλέμμα του ἦταν ἀγριεμένο μαρτυρώντας φρίκη
ἐσηκώθηκε ὀρθός κ' ἐκοίταζε τὸ ζωγράφο.

'Αλλὰ ὁ Ἀπελλῆς ἔκαμε ἕνα νόημα· οἱ Σαρ-
μάτες ἐτραβήσαν τὲς σιδερίνες κροδῆνες, τὰ πόδια
καὶ τὰ χεῖρα τοῦ Θεβαίου ἀνοιξαν, καὶ τὸ κορμὶ
τοῦ ἦρθε κ' ἐκόλλησε πάνου στὸ βράχο. Τέσσερα
μεγάλα λιθάρια ἐπλάκωσαν τοὺς ἄλυσσους καὶ τοὺς
ἐβάσταξαν τεντωμένους. Καὶ οἱ τέσσεροι σκλάβοι
οἱ δύο Σαρμάτες καὶ οἱ δύο Ἕλληνες ἐκατέστησαν
στὸ δρομὶ κ' ἐστάθησαν δεξιὰ κι' ἀριστερὰ τοῦ μαρ-
τυρημένου, ποῦ ἐλάγκευε τώρα ἀπὸ τὸν ἀνυπόφερτον

Ἄρμος γιομάτος ἐγνωρὸς ἤχους τρανῆς ἀγάπης
Καὶ καλοσύνης δύναντες κι ἀλήθειας ὁμορφάδας,
Σταμάτησα σὰν τὸν τυφλὸ ποῦ ξάφνου ξαναβλέπει
Καὶ τὸν θαμπώνει τὸ πολὺ φῶς λιολουσιμένης μέρας
Κι ὄλα τὰ βλέπει ὡς ὄνειρο, κι ὄλα τὰ νοιώθει ὡς μάγια.
Τὸνετρο τάχα ἀντίλαλος θὰ γίνῃ τῆς ἀλήθειας;

3.

'Αλαργινὸ τὸ μίλημα καὶ φτάνει σὰν τραγοῦδι.
Στὸ βράχο ποῦ ὀρθοστάθηκες καὶ τὴ φωνὴ μου ρίχνεις
Ρόδα φυτρώσαν ὁμορφα καὶ κρῖνα βωδιασμένα.
Κι ἔν με καλῆς, τρισεύγενη, στὸ νέο σου πανηγύρι,
Πῶς νὰ σιμῶσω ὁ ἀνέτοιμος γιὰ νὰ δεχτῶ τὸ φῶς σου;
'Αγκάθια ἀκόμα μοῦ κεντᾶν τὰ πόδια κ' αἶμα στάζουν
Κι ὄλος μὲ λιανοστούρναρα σπαράειός μου εἶναι ὁ δρόμος.
Τοῦ μαρτυρίου δὲν τέλειωσα τὴ στράτα· μὰ θὰ φτάσω
Ὅπου μὲ κράζεις, τί γλυκά μὲ σέρνει τὸ τραγοῦδι
Στὸ μέγα σου προσκύνημα· μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα
θάρθῶ σιμά σου νὰ χαρῶ τὸ φῶς τῆς καλοσύνης.

6.

Γλυκὸ εἶναι τὸνετρο ποῦ κλεῖ τὸ γήτεμα τῆς ζήσης.
'Αγάπη πλάστρα, ποῖα ψυχὴ θάνοϊξη τὰ φερέ της
Νὰ σάγκαλιᾶτῃ ἀνάλαρα σὰν φῶς τοῦ ἀποσπεριτῆ;
Δεῖξε τὸ δρόμο ποῦ ἄσωτος δὲν εἶναι σ' ὄποιον εἶδε
Νάπλόνουνται τριγύρω του τῆς ὁμορφιάς τὰ μάγια
Καὶ δέχτηκε τὰ τιμήματα τῆς καλοσύνης δῶρα.
Δεῖξε τὸ δρόμο ποῦ ἀνοιξαν οἱ πόθοι καὶ ποῦ φέρνει
Τὸ στοχασμὸ μὲς στοῦ φωσιῦ τὴν τρισβάθῃ πλημμύρα.
Σὰν τὰστρα, ποῦ τρεμόλαμψαν τὴν πρώτη νύχτα, χύσε
Τὸ μυστικὸ ἀντιφέγγισμα σὲ μαύρη νύχτα κ' ἔρημη.

8.

Γιομάτη φῶς καὶ πρόσχαρη μπροστὶ μου ἔλαμψε ἡ μέρα.
Τὰ μύρια ξεπλανέματα πῆρε ἡ θωριά τοῦ κάμπου,
Σκορπᾶει σκοποὺς ἀνάκουστους ἡ κελαδίστρα βρύση
Καὶ τὰ πουλιὰ τραγοῦθησαν τὸν ὕμνο τῆς ἀγάπης.
Τὸ μέγα δέντρο τὰ κλαδιὰ μέσα στὴν πλάση ἀπλόνει
Καὶ μάζεψε στὸν ἴσκιο του τὸ γέλιο τῆς γαλήνης.
Κάποια φωνὴ, φωνὴ βαθιὰ καὶ μυστικὰ μοῦ λέει:
«Πρόσεχε, νιέ, τὸ γήτεμα καὶ μὴ ζητήσης νάβρης
Τὸ δαχτυλίδι τάρταστο τῆς ξεγελάστρας Λάμιας.
Κόψ' τὸν ἀνθὸ, ποῦ ζήλεψες στὸν ὕπνο σου, καὶ δὲσ' τον
Τῆς ὁμορφιάς, ποῦ θὰ γενῆ τοῦ δρόμου σου ὀδηγήτρικ».

πόνου. Μία ἄγρια φωνὴ ἐβγήκε ἀπὸ τὰ στήθια του,
τὸ πρόσωπό του ἐλαμψε, κ' ἔπειτα, σὰ νὰ μὴν αἰσ-
τανότου πλιά τίποτα, ἔχινε κ' ἐκάρφωσε τὸ βλέμ-
μα πάνου στὸ δίσκο τοῦ ἡλίου χωρὶς νὰ θαμπώνεται
ἀπὸ τὴ λάμψη. Μὲ βραχνὴ φῆνω εἶπε, σὰ νάβλεπε
φαντάσματα: — «Ὡ ρεισιμισμένη Θῆβα, ὦ μητέρα
Ἑλλάδα, ἄς εἶνε ἡ θυσία μου γιὰ σωτηρία σας, μὴ
μὲ κοιτάτε πικραμένους».

Καὶ ὁ Ἀπελλῆς ἔβλεπε τώρα ζαλισμένος τὸ
μαρτύριο. Ἡ ἐλέφτερη ψυχὴ του ἐπαναστατοῦσε ζή-
τώντας ἔλεος γιὰ τὸν ἄτυχο, κι' ὄλο ἐξωγράφει,
συνεπαρμένος ἀπὸ φρίκη, τὸ πρόσωπο τοῦ μαρτυρη-
μένου, ποῦ τώρα ἐφανότου λιγοθυμημένος κρατῶν-
τας ἀσάλεφτα τὰ μάτια.

Καὶ τὴ στιγμὴν ἀφῆ ἔκαμε ὁ τεχνίτης, χωρὶς
οὔτε ὁ ἴδιος νὰ τὸ νοιώσει, ἕνα ἀλαφρὸ νόημα μὲ τὸ
κεφάλι, κ' ἐφανερωθῆκαν στοῦ βουνοῦ τὸ χτένι τέσ-
σερις ἀσπροντυμένες σκλάβες, ποῦ ἐκοίταζαν μὲ πε-
ριέργεια πρῶτα, σκῶφτοντας, κ' ἔπειτα μὲ τρόμο,
πρὸς τὸ βάραθρο, κ' ἐβαλλαν δυνατὲς φωνές, κ' ἐτρα-
βήσαν μὲ σπλάχνος ἀληθινὸ τὰ μαλλιά τους. Κ'
ἐγίνηκε ἡ φωνὴ τους μελωδικὴ κι' ἀκουστήκαν νὰ
ψάλλουν τοῦτα τὰ λόγια:

Μονόχοι, νιέ, θὰ νὰ χαθῆς μεσοκαμπὶς κι ἔν εἶσαι.

Πολλοὶ εἶναι οἱ δρόμοι ποῦ ἀνοιξαν τρανεὶ προσκυνητάδες
Κι ὄλοι στῆς Ἡλιογέννητης δὲ φτάνουν τὸ παλάτι.
Τὰ λόγια ἐλήθια γίνηκαν· καὶ νὰ, βασιλισσά μου
Ζωή, σοῦ φέρνω τὸν ἀνθὸ· τὸ φῶς σου χύσε ἐντός μου.

12.

Κάλεσε ἡ Φύση τὴ Ζωὴ στὸ μέγα πανηγύρι.
'Αθονολάλησε ἡ ψυχὴ τὰ μυστικὰ τῆς λόγια.
Καὶ μύριοι ἀπολογήθηκαν ἀντίλαλοι ἀπὸ πέρα,
Φέρνοντας σ' ἔρημη καρδιὰ χαρὰ οὐρανοκλειμένη.
Φιλί τὸ λουλούδο ἔλλαξε μὲ τὸ πρωινὸ τὰγέρι
Κι ὄλοῦθε πεντοβόλησαν ὁ μόσκος τῆς ἀγάπης.
Τὸ σήμαντρο τρικύμησε τὸν κοιμισμένο ἀθέρα
Μ' ἦχὸ γλυκὸ, τρεμουλιαστὸ κ' ἔστειλε κάθε πλάσμα
Βουδὸ τὴν προσευκὴ τοῦ ἀγνὴ ψηλά κατὰ τὸν Πλάστη.
Σώπασε, γρίλλε τῆς ἔρμιας, τραγοῦδιτῆ τῆς νύχτας,
Καθὼς σωπαίνει στὴν καρδιὰ τῆς ἐγνοίας τὸ σαράκι,
Κι ὄλα στὸ φῶς ξεπρόβαλαν τὰ πλούτια τῆς ἐλπίδας.

15.

Τὴ ζήση μου τρικύμισαν τὰ βαθιανόητα λόγια:
«Πᾶρ' τὸ ποτήρι ποῦ ἡ Ζωὴ μ' ἀδρὸ σοῦ δίνει χέρι
Καὶ πιδὲ τὸ θάνατο νερὸ τῆς μαγεμένης βρύσης
Καὶ σφογγίσε τὸν ἔρο σου καὶ δρόμο πάλι ἀρχίνα.
Κάμε γοργὸ τὸ βῆμά σου μὴ σὲ προφτάσῃ ἡ Νύχτα
Καὶ βρῆς μὲ σῖθερα κλειστὲς τις θύρες τῆς Ἀλήθειας.
Τὴν τρώει τὴν πέτρα τάρταστο τρεχούμενη νεράκι,
Στὸ βάλλτο τὸν ἀτάραγο γλιντζιάζει καὶ τὸ χόρτο.
'Ακοίμητη εἶναι κ' ἡ πηγὴ, ποῦ χρυσολάμπουν μέσα
Στὸ φῶς τῶν ἄστρων ἡ τοῦ ἡλιοῦ τὰ γάργαρα νερά της.
Τὸ δέντρο ποῦρριξε πλατιὸ στοὺς κουρασμένους ἴσκιο
Πρῶτα βαθιὰ τις ρίζες του μέσα στὴ γῆς ἀπλόνει.
'Ακου παιὼν ὕμνο ζωντανὸ γύρω, ψηλά καὶ πέρα
Καὶ ψυχωμένα κι ἄψυχα περίχαρα σκορπίζου.
Προσκυνητῆ, προσκύνησε τὴ Φύση τὴ δουλεύετρα
Κ' ἔμπα στὸ Νὰδ τῆς Ὀμορφιάς καὶ μίλα τῆς Ἀλήθειας».

20.

'Εδῶ τὸ γέλιο ἀγολεγαί κ' ἐκεῖ ξεσπάει τὸ κλάμα.
'Ἴδιο εἶναι οἱ δρόμοι ποῦ τραβοῦν κατὰ τὸ κίθε μέρος,
Μαγευτικοὶ κι ἀπλόχωροι γιομάτοι ἀπὸ περάτες.
Γοργὰ τὰ πόδια εἰρνοῦνται νὰ φτάσουνε στὸ τέλος
Κι ὄλους τοῦ πόθου τοὺς καημοὺς δέχεται ὁ ἀέρος ἀθέρας

Σιδερόφρωντε καὶ πέτρας εἰργασμένους
ὄστις, Προμηθεῦ, σοῖσιν οὐ ζυανασχαλᾷ
μόχθοις· ἐγὼ γὰρ οὗτ' ἄν εἰσιδεῖν τὰδε
ἐχρηζον, εἰσιδεῖσα τ' ἠλγύνθην κέαρ.

Καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἀκούοντας τὴ μουσικὴ τῆς
Ἑλληνικῆς τραγωδίας, σηκώνοντας τὰ μάτια, ἐλα-
ψε μέσα στους πόνους τοῦ μὲ καινούρια συγκίνηση,
εὐχαριστώντας ἐκοίταζε τὲς καινούριες Ὀλεανίδες,
ποῦ ἦρθαν νὰ παρηγορήσουν τὸ μαρτύριο του καὶ
τοὺς εἶπε: — «Ὡ κοραϊδὲς ἑλληνοπούλες, ποῖος θὰ
γδικήσει τὸ μαρτύριο τοῦ Διονυσόδωρου; Ὁ σκύλος
ποῦ ζωγραφίζει τῆς ψυχῆς μου τὸ σάλαγο, ὁ δειλὸς
σκλάβος τοῦ Ἀλέξανδρου, δὲν εἶνε παρὰ ὄργανο τοῦ
τύραννου. Σ' ἕνα ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ μου στὴ Θῆβα
εἶνε τὰ σκιδιά μου, εἶνε οἱ μηχανές μου, γιὰ λυ-
τρωμὸ τῆς Ἑλλάδας, γιὰ ἐγδικησὴ τῆς ρεισιμισμένης
χώρας μου». Καὶ κάνοντας μίαν ὕστερη προσπάθεια
νὰ κόψει τοὺς ἄλυσσους ἐδείλασε.

Κι' ὁ Ἀπελλῆς ὡς τόσο ἀντίγραφε πάντα μ'
ἐνθουσιασμὸ τὰ θεοτικά τοῦ σκλάβου σουσοῦμια, κι'
ὄλο ἀπὸ μέσα του ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως τοῦ πρό-
τάζε τὸ ἔλεος, τοῦ πρόσταζε νὰ γλυτώσει τὸν ἀν-
θρωποῦσο εἶχε ἀκόμα τὴν πνοή. Κι' ἦρθε στὸ νοῦ
τοῦ ἡ ἀγαπημένη του, ἡ ἀδερφή τοῦ Διονυσόδωρου,
ποῦ τῆς ἐτοίμαζε τὴν ἄδικη κι' ἀπέραντη πύρα.

Ὅμοιος μὲ πνίμα ἀνάλαφρο ποῦ χάιδεψε τὴ Φύση.
Κι ἂν εἶναι ἀκοίμητης χαρᾶς ἢ στεριωμένου πόνου
Κάθε ἀντιδῶνμα ποῦ σκεῖ τὴ βωδισμένο ἄγρια,
Σέρνει μαζί του τῆς ψυχῆς τὸ μυστικὸ τραγοῦδι.
Τὸ θρῆνο ἀρπᾶνια σκόρπιζε, τοῦ ἔρωτα πλάσμα γέλα
Καὶ χωριστὰ τὸ δρόμο σας ὡς γράφει ἡ Μοῖρα πάρτε·
Στὴν παντοδύναμη Ζωὴ τὸν ἴδιο ὕμνο θὰ πῆτε.

24

Φῶς μακρινό, μὰ κοντινὸ γιὰ τῆς ψυχῆς τὰ μάτια,
Κίπου ἀστράψε καὶ χρύσειεν Ἀνατολὴ καὶ Δύση.
Καὶ φάνηκεσ παράμορφη, σὰν τοῦ βουνοῦ τὸν κρίνο,
Ὡς Ρήγισσα τοῦ τραγοῦδιου καὶ ζωδικὰ τῆς σκέψης.
Προσπέρασε τὸν ἄνεμο τοῦ πόθου μου ἢ λαχτάρα
Κι ὁμπρὸς στὰ πόδια σου ἔπεσα καὶ φίλησα τὸ χῶμα
Ποῦ πάτησες, καὶ δρόσιμα νεροκαμένι χεῖλη
Ποῦ κόλλησαν καλῶντάς σε πὸ τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ,
Βασίλισσα τῆς Ὀμορφίης, τοῦ Λόγου κωνηγήτρα.
Ὅμως ἀνάθει μέσα μου καημὸς καινούργιου πόθου
Στάλαργινὸ ταῖφι σου σιμά σου νὰ δρομίζω,
Ὡς στὸ φεγγάρι ἀπόδιπλα τ' Ἀστέρι τῆς Ἀγάπης.
Δόσε μου ἐσὺ τῆ δύναμη τὸ δρόμο μου νὴ σύρω
Μὴ μὲ προφτάσῃ ἢ κούραση καὶ μ' ἀποδιδῶσῃ ἢ Ζήση,
Προτοῦ νὰ λάμψῃ μέσα μου τῆς ὁμορφίης σου ὁ ἥλιος
Κι ἀντίθῃ δροσερόφυλλος ὁ κρίνος τῆς Ἀλήθειας.

30

Μὴ φύγῃς ἀπ' τὴν ἐγκαλιὰ τὴν ἀπλωτὴ τῆς Φύσης.
Αὐτοῦ, καθὼς σὲπάντησα ταξιδευτὴς τοῦ ὄνειρου,
Στάσου νὰ ἰδῶ τὴ ζωγραφιὰ τῆς Ἡθῆς τοῦ κόσμου ὅλου
Κι ὅλο νὰστράψῃ μέσα μου τὸ φῶς τῆς ὁμορφίης σου.
Στάσου νὰκούσω τοὺς ρυθμοὺς ποῦ κύματα σκορπιούντα,
Ἀπὸ τὸ γλυκανάσαμα τοῦ θραψεροῦ σου στήθου,
Νὰ μοῦ ἀναστήσῃς τοὺς παλιούς γλυκοὺς σκοποὺς τοῦ
[Ἀλαμᾶνα,
Ἀντιλαλῶντας σύψυχον τῆς Παρθενίης τὸν ὕμνο.
Κ' ἐγὼ, πιστὸς προσκυνητὴς τῆς πλάστρας ὀρισοῦνης,
Κόβοντας κρίνα τοῦ βουνοῦ κι ἀπὸ κελώρια λεύκα
Τρυγῶντας ἀσημόφυλλα, νὰ πλέξω ἀγνὸ στεφάνι
Γιὰ νὰ στολίσω τάγαλμα τῆς μεστωμένης νιότης,
Ποῦ στήθηκε λαμπρόφωτο μὲς τὸ Ναὸ τῆς Φύσης
Καὶ δίπλα στὴ δροσόλαλη χρυσοπηγὴ τῆς Ζήσης.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

Μὰ ἡ δέιλια εἶχε νεκρώσει τὴν ὄψιν τοῦ τυραγνισμέ-
νου· τὰ πιθέματα τοῦ εἶχαν μεγαλόπρεπη ἀταρα-
ξία, οἱ δυνάμεις τοῦ κορμιοῦ τοῦ εἶχαν λιγώσει, καὶ
ὁ ζωγράφος δὲν ἐμποροῦσε νὰποτελειώσῃ τὸ ἔργο.
Τότες ἡ Τέχνη εὐρέθηκε πάλι ἀντιμέτωπη στὸ σπλά-
χνος καὶ ἐνίκησε. Μ' ἀτάραχτη φωνὴ ἐδιτάζε :—
« Ἄς ἔρθῃ ὁ ἀγιοῦπας ».

Ἐνὰς σκλάβος ἀνατολίτης ἐπαρουσιάστηκε στὸ
στρατὶ, ὅπου ἦταν δεμένος ὁ Διονυσόδωρος, κ' ἔφερε
στὸ χέρι ἕνα μεγάλο, χαλκωματένιον, τετράποδον
ἀγιοῦπα, ποῦχε τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ κοφτερό, ἔργο
ἐνοῦ μάγου τῆς Χαλδαίας. Τὰ φτεροῦγα τοῦ ὄρνιου
ἦταν ὀρθάπλωτα καὶ τὰ τέσσαρα πόδια τοῦ ἀρμα-
τωμένα μὲ νύχια ἀτσαλένια κοφτερά καὶ γυρτά.
Καὶ ὁ ἀνατολίτης ἀπίθωσε τὴ λαίμαργη μύτη τοῦ
ὄρνιου στὴν κοιλιὰ τοῦ μισαπεθαμένου, κ' ἀγγίζον-
τας ἕνα κρουμμένο ἐλατήριον, τόκαμε νὰ φτερουγήσῃ
νὰ σκίσει μὲ τὰ πόδια τὴν σάρκα καὶ νὰ δαγκάσει
μπήγοντας τὸ κεφάλι στὰ σπλάγχνα. Καὶ τὸ τυραγι-
νισμένο κορμὶ ἐξύπνησε ἀπὸ τὴ δέιλια τοῦ, ἀνατα-
ράχτηκε, ἐλάγκυψε, ἀνακινήθηκε, ἐφώνησε, κ' ἐζω-
γραφήστηκε ἀνυπόφερτος ἀπέραντος πόνος στὸ μάτι
καὶ στὸ στόμα, τόσο ποῦ ἐφριζε κ' ὁ ἴδιος ὁ ζω-
γράφος, κ' ἀναστεινάξαν κ' οἱ σκλάβοι ψυχοπνε-
μένοι.

ΓΥΡΟ ΣΤΑ ΜΙΣΟΦΩΤΑ

Τὸ χρυσαχρὸ σῦνεφο χτυποῦσε στὰ μάτια μου
μὲ τὰπλωμά του πέρα στῆς ὄψης τὰ μέρη· ὁ ἥλιος
πίσω ἀπὸ ἄλλα θαμπὰ γέφια κρυμμένος ἐπλημύριζε
μὲ τὴν ῥόδινη ἀχνίνες του τὰ παρακάτου ἀγρία σῦνεφα
ποῦ τὸ χρῶμα τοὺς μέκαμνε νὰ σολογιέται τὴν ἀν-
τάρα μὲ μιὰ χρυσὴ βροχὴ ἀνακατωμένη. Προχώ-
ρησα παραμπρὸς στὸν ἴσιο δρόμο μὲ τὸ ἄσπρο χῶμα.
Μιὰ γυναῖκα μαβροφορεμένη ἔκαμε νὰ τρίζῃ ἢ
παλιὰ ξύλινη πόρτα τοῦ κοιμητηριοῦ καὶ μὲ σκνυμένο
τὸ νεφάλι ἔφτασε ἀργὰ ἀργὰ σ' ἕνα μνημῆμα· ὁ μάβρος
σταβρὸς τοῦ εἶχε πιά τὸρα χάσει τὸ χρῶμα του· ἐγο-
νάτισε κ' ἀρχίνησε νὰ μυρολογαίει οὐκ μὴ τὸ παλιο-
μνημούρι. Πρὸς τὴν ὄρα τοῦτη τὰ κυπαρίσια τοῦ
δυτικοῦ πλεβροῦ ἤσκιαζαν ὅλο τὸ νεκροχῶρι μὲ τοὺς
βαθίους κ' ἀσάλευτους ἤσμιους τοὺς. Ἐπειτα μιὰ
παλιὰ ἱστορία ξαναῆρθε στὸ νοῦ μου, ὅπως καὶ τὴν
ἀβγῆ· τὸ δράμα ἐζωγραφήστηκε χαμηλὰ κατὰ τὴν ὄρα
τῶν κυπαρισσιῶν : Ἡ κοπέλα ἢ ξένοιαστη ποῦ περ-
νοῦσε μὰ γλυκοχαρᾶ τραγουδώντας γιὰ κάποια τραν-
τάφυλλα κίτρινα ποῦ πάντα μύριζαν. Εἶχε τὰ γυμνά
τῆς χεῖρα ἀπλωμένα ὀμπρὸς καὶ τὰ χεῖλια τῆς χα-
μογελοῦσανε γλυκὰ. Ὁ δρόμος μὲ τὴν διπλὴν σειρὰ
τῶν κήχτων ἐστριβε παραπέρα καὶ ἀπόλιγο ἐκρύ-
φτηκε καὶ ἡ κοπέλα. Ἡ σειρὰ τῶν κυπαρισσιῶν μὲ
τὴν σειρὰ τῶν κήχτων ἐσοκιστήκαν ξανὰ στὸ μυαλό
μου, ἀνοιξα καλῆτερα τὰ μάτια μου, σὰ νὰ ξυ-
πνοῦσα, καὶ εἶδα πάλι τὴ γυναῖκα γονατιστὴ στὸν τάφο
νὰ σκορπάει ἀπάνω του κόκινες βιολέτες. Τὸ σῦνεφο
ἐφωτιστήκε πῶς ποὺ καὶ ὁ ἥλιος μεγαλόπρεπα ἐβα-
σίλευε πίσω ἀπὸ μιὰν κορφή ἐκεῖ κοντὰ, κατὰ τὸ
μουναῖο. Ἐγύρισα καὶ τὰ περὶ μὲ φωνὴς τρι-
χτὲς ἐκούρνιαζαν σὶα χαμόκλαδα καὶ σὶα ἄγρια βά-
τια. Ὁ ἄσπρος δρόμος ἐγινε πῶς σκοτεινὸς καὶ τὰ
πόδια μου ἐβυθίζονταν σὶς σκόνες. Ὁ ἀποσπερίτης
πρῶτος ἄναγε στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ προῖτα μουλοῦ-
μα τῶν θεριστᾶδων ἐφελναν τὸ ἐσπερινὸ τοὺς τρα-
γοῦδι γυρνώντας μακριάθε ἀπὸ τὸν ἀθέριστο ἀκόμα
κάμπο. Τὰ δέντρα σὰν ἤσμοι παραξένοι ἐσφάριζαν
πρὸς τὰ πάνου καὶ τὸ ἀγέρι ἐχτυποῦσε τὰ φύλλα
τοὺς σ' ἕνα σούσουρο ἀλαφρὸ καὶ γλυκὸ.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

Μία ἄλλη φωνὴ ὅμως ἀκούστηκε ἀπὸ τὴν κορφή
τῆς ράχης, φωνὴ ψιλὴ κ' ἀπελιπισμένη :— « Διονυ-
σόδωρε, δύστυχε γέ τῆς μάνας ».

Τὸ μηχανικὸ ὄρνιθ τοῦ σπάραζε ἀκόμα τὰ σκώ-
τια, καὶ ὁ τυραγνισμένος δὲν ἔκρουσε· μὰ ἡ Καμπά-
σπη ἐνόησε μ' ἕνα βλέμμα τὴ θέση, ἔτρεξε στὰ λι-
θάρια, τὰ κύλισε γλίγωρα. Κι ὁ Διονυσόδωρος εὐρί-
θηκε δλόρθος καὶ ματοκυλισμένος μπρὸς τὸ βάρβαρο
ποῦ ἐκρατοῦσε τὸ γέρακα. Μ' ἕνα χέρι τὸν ἐγκρέμισε.

« Ὁ Ἡρακλῆς γυναῖκα » ἐφώνησε ὁ Ἀπελλῆς
ἀφίνοντας τὰ χρῶματα.

Καὶ βλέποντας τὴν Καμπάσπη, ποῦχε κατέθει
ὡς τόσο στὸ στρατὶ, κ' ἀγκάλιαζε τῶρα τὸ μαρτυ-
ρημένον, ἀνατρίχιασε. Μὰ ἡ σκηνὴ ὅλη ἐστάθηκε
γλίγωρη, γιὰ τὴν ἦταν οἱ ὑστερες δυνάμεις τοῦ πνε-
μένου, ποῦ, βαστώντας σφιχτὰ τὴν ἀδερφή του ἀπὸ
τὴ μέση, ἔπεσε χάμου νεκρὸς καὶ, χάνοντας τὴ γῆς,
ἐβυθίστηκε μαζὶ τῆς στὸ φαράγγι. Καὶ ὁ Ἀπελλῆς
ἔσκυψε, βλέποντας τὰ δέφρια ἀγκαλιασμένα νὰ γκρε-
μίζονται κ' ἐφώνησε :— « Καμπάσπη, Καμπάσπη ». Τὰ
μάτια τοῦ ἐπλημύρισαν δάκρυα. Τῶρα ἡ ἀγάπη
ἐνίκουσε στὴν καρδιά του τὴν τέχνη, μὰ ὁ Προμη-
θεὸς ἦταν ἔτοιμος.

Τετὸς 1904.

ΟΙ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ

Ὁ χρόνος, ὁ τρανὸς καὶ βακουσμένος βασιλεὺς, ποῦ
γιὰ τὴ δύναμή του τὴ μεγάλη τὸν ἔτρεψε ὁ κόσμος ὅλος,
εἶχε τέσσαρα παιδιὰ· τὸ Χειμῶνα καὶ τὴν Ἀνοίξη, ἀπὸ
τὴν πρώτη του γυναῖκα, τὸ Χυλόπυρο καὶ τὸ Θέρο, ἀπὸ
τὴν δεύτερη· καὶ πειθὴ τὸν εἶχαν πάρει τὰ χρόνια καὶ τὸ
θρόνο εἶχε βαρρυστήσῃ, ἔδωσε στὰ τέσσαρά του ἀρτὰ παι-
διὰ νὰ κυβερνᾶν τὸ πλεῖχωρο βασίλειό του, τὸ καθένα
μὲ τὴ σειρά.

Ὁ Γεροβασιλεὺς, μὲ τὰσπρα καὶ μακριὰ του γένεια,
βλέποντας τὰ παιδιὰ του, μὲ τὴ σοφὴ του μερασιά νὰ
βασιλεύουν μονασμένα, φρόνιμα καὶ καλὰ καὶ τὸ λαὸ του
πάλι νὰ χεῖ νὰ κάμῃ γιὰ τὴ μεγάλη του γνωστὴ καὶ τὴν
καλὴ διοίκησιν τῶν παιδιῶ του, ἔμενε καταφαριστημέ-
νος.

Ἔτσι λοιπὸν βασιλιάδες καὶ λαὸς πέρασαν ἐφτυχι-
σμένα.

Μὰ ἡ μερασιά ἀπὴν δὲν καλάρειε στὸν μεγαλύτερο,
τὸ Χειμῶνα. Ἄφτος τᾶνεκε ὅλα δικὰ του. Πολλὲς φορὲς
τᾶβαζε μὲ τὰδέρφια του καὶ τσακονότανε, ὅσο ποῦ μιὰ
μέρα, ἀπὸ τὴς πολλὲς, ἀπολογιέται στὸν Πατέρα του μὲ
παράπονο.

— Πατέρα, τοῦ λέει, δὲ μοῦ φαίνεται σωστὸ, ἐμὲ ποῦ-
μαῖ ὁ μεγαλύτερος σου καὶ γνωστικώτερος νὰ μὲ κίνης-
μοῖο μὲ τὰ καλιόπαιδα. Σὲ κανένα βασίλειο τοῦ κόσμου
δὲ γίνεται, μέσα στὸ χρόνο νὰ βασιλεύουν τέσσαρες. Ἡ
νάνεθῆς ἐσὺ πάλι στὸ θρόνο ἢ νὰ μοῦ τὸν ἀφήσῃς ἐμένα,
σὰν πρῶτος ποῦμαι. Γιατὶ ἄλλοιῶς τὸ βασίλειό σου δὲ θὰ
πῆ μῆρες. Ὅ,τι φταίξω γὼ μοῦ τὰ χαλάει ἢ προκομ-
μένη σου, ποῦ τρέμεις γιὰ δάφτην...

— Κατεργάρη, κατεργάρη ! τὰκοκρίθηκε χαμογελῶν-
τας ὁ Χρόνος. Μὴ γκρινιάζῃς καὶ γὼ τὰ διορθῶνω. Νὰ
κάμωμ' ἄλλοιῶς τὴ μερασιά, παιδί μου. Ὁ καθένας σας
νὰ βασίλευῃ ἕνα χρόνο καὶ σὺ—σὰ μεγαλύτερος ποῦ-
σαι—νὰ βασίλευῃς πρῶτος.

— Ἐγὼ νὰ βασίλευω δύο. Δὲ θέλω νάμαι τὰν κ' ἄφ-
τούς, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Χειμῶνας μουτρωμένος.

— Παιδί μου, τοῦ κεραλιῶ μου τόσα χρόνια ποτὴ δὲν
ἔκαμα. Πάντα ρωτοῦσα τὸ λαὸ μου. Ρώτηξε λοιπὸ καὶ
ἐσὺ κείνον ποῦ θὰ κυβερνήσῃς πρῶτα...

Ὁ Χειμῶνας νομίζοντας τὸ λαὸ μὲ τὴ γνώμη του,
ὀλόγαρος γιὰ τὴν ἀπόκριση τοῦ πατέρα του, χωρὶς νὰ
ρωτήσῃ κανέναν, πηγαίνει στὸ παλάτι, ποῦ ἡ Ἀνοίξη ἀπὸ
τὸ θρόνο δίκαιε τοὺς ὑποταχτικούς τῆς, καὶ τῆς λέει νὰ
κατέβῃ γλίγωρη, γιὰ τὸ ἀρτὸς θὰ βασίλευῃ δύο χρόνια,
σύμφωνα μὲ τὴν πιθυμία τοῦ λαοῦ τοῦ καὶ τὴ θέληση τοῦ
Πατέρα τοῦ. Ἡ Ἀνοίξη δὲ θέλησε νὰ κατεβῃ, λέγον-
τας τοῦ πῶς ποτὴ δὲν ἔκουσε, οὔτε τὸ λαὸ νὸ πῆ ἕνα τέ-
τοιο πρᾶμμα οὔτε τὸ γεροπατέρα τῆς. Μὰ κείνος
θέλοντας νὰν τὴν ἐγδικήσῃ καὶ γιὰ τὴς ἄλλες φορὲς ποῦ
δὲν τὸν ἔκουσε, τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμὸ, ἔτσι ἄσκημα,
ποῦ τῆς ἔσκιε ὡς κάτου τὸ βασιλικὸ τῆς χιτῶνα κα-
τὴν καταντρώπισε μπρὸς σὲ τὸσον κόσμον ποῦ τὴν εἶδε
γυμνῆ...

Ἡ Βασιλοπούλα πὸ τὴ μεγάλη τῆς νεροπὴ καὶ τὸ
κακὸ λιγοθύμητε κ' ἔμεινε ξερὴ πέντε μέρες καὶ πέντε
νύχτες, χωρὶς φατ, χωρὶς νερό, δίχως μιὰ.

Ὁ Γεροχρόνος κάλεσε τότες τοὺς γιατροὺς καὶ τὴς
μαμήδες, καὶ σὰν τὴν εἶδαν ἔτσι κόκκινη κόκκινη, σὰ νὰν
τὴν κάτασαν νεοάιδε, εἶπαν πῶς τὸ αἷμα τῆς εἶχε χω-
ρίσῃ ἀπὸ τὴ μεγάλη νεροπὴ ποῦ πῆρε, κ' οὔτε γιατρι-
κὰ μποροῦσαν νὰν τῆς δώσουν οὔτε τίποτ' ἄλλο νὰν τῆς
κάμουν.

Ἐστέρης ἀπὸ τὴς πέντε μέρες καὶ τὴς πέντε νύχτες,
ἀνοίξε τὰ μάτια καὶ βλέποντας τὸν κόσμον ποῦ τὴν εἶχε
τριγυρισμένη διάταξε ἄμέσως νὰ φύγουν ὅλοι καὶ ὅλες.
Δὲν ἤθελε νὰν τὴν βλέπῃ πᾶ κανεὶς, οὔτε κ' ὁ Πατέρας
τῆς, ποῦ στὴν ἀρρώστια τῆς ἔκανε σὰν τρελλὸς ὁ καημέ-
νος.

Κλεισμένη λοιπὸ στὴν καμαρὴ τῆς ὀληνυχτικὴς κ' ὀλη-
μερικὴς ἔκλαιγε, ἔκλαιγε.

Κάθε μέρα ὁ λαὸς τῆς—ποῦ τὴν ἀγαποῦσε τόσο, γιὰ
τοὺς καλοὺς τῆς τρόπους καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς—ρωτοῦσε
πῶς ἀπερνοῦσε, κανεὶς ὅμως δὲν ἤξερε νὰν τοῦ πῆ. Για-
τὸ πιά εἶχε ἀπορριπτῆ καὶ καταλυπημένοι ὅλοι τοὺς
ἔλεγαν, πῶς δὲ θὰ ξαναβοῦν τὴν Ἀνοίξη, τὴν καλὴ τοῦς
τὴν Κυρά.

Πέρασε ἔτσι ἕνας μῆνας. Ἡ Ἀνοίξη πάντα κλει-
σμένη.